

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за жовтень 2022 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	4
1. Оподаткування	4
1.1. Адміністрування податків, зборів і платежів	4
1.1.1. Про зобов'язання списати безнадійний податковий борг, який виник за самостійно задекларованими зобов'язаннями	4
1.1.2. Про розмежування основної, підготовчої та допоміжної діяльності	7
1.1.3. Про повернення надміру сплачених коштів у період дії спеціальної системи розрахунків для Акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України"» у 2020 році	9
1.1.4. Про реалізацію права контролюючого органу на вжиття заходів з погашення податкового боргу	11
1.1.5. Про підтвердження господарських операцій з природним газом	13
1.1.6. Про умови ліцензування діяльності суб'єкта господарювання з медичної практики відокремленими структурними підрозділами поза основним місцезнаходженням юридичної особи та відповідальність за порушення ліцензійного законодавства	14
1.2. Дія норм розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України	16
1.2.1. Про оскарження результатів проведення документальної позапланової перевірки в разі надходження від платника разом з податковою декларацією за звітний податковий період заяви зі скаргою на продавця / покупця	16
1.2.2. Про проведення фактичних перевірок щодо обліку, ліцензування, виробництва, зберігання, транспортування та обігу пального, спирту етилового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів	19
1.2.3. Про продовження строку звернення платника із заявою про повернення надміру сплачених грошових зобов'язань	21
1.2.4. Про поширення дії пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України до штрафних санкцій, застосованих після 23 травня 2020 року (після набрання чинності Законом № 466)	24
2. Реалізація публічної фінансової політики	26
2.1. Про визначення вартості транспортно-експедиційних послуг під час митного оформлення товару	26
2.2. Про визначення статусу суб'єкта вільної економічної зони «Крим»	28

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	30
1. Про правові наслідки для ліцензіата за невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов провадження господарської діяльності та повторного допущення їх порушення	30
2. Про право на зарахування особи до іншого навчального закладу на підставі академічної довідки	33
3. Про розмір ставок портових зборів для суден, які виконують рейси в каботажному плаванні під іноземним прапором	36
4. Про обставини, які свідчать про недопуск органу ліцензування до проведення перевірки	39
5. Про підставу призначення та виплати члену сім'ї медичного працівника, смерть якого настала внаслідок його інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19, страхової виплати	41
6. Про наявність у дитини, народженої в результаті штучного запліднення, що відбулося після спливу 10 місяців після смерті батьків (одного з батьків), які є годувальниками, права на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника	45
7. Про забезпечення права осіб з інвалідністю на нарахування і виплату компенсації на транспортне обслуговування в належному розмірі	49
III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	53
1. Про порядок фінансування інвестиційної складової частини, що входить до складу державних регульованих цін на товари за Законом України «Про ціни і ціноутворення»	53
2. Про розрахунок строку дії тендерних пропозицій, протягом якого тендерні пропозиції вважаються дійсними	59
3. Про зарахування стажу служби в Державній кримінально-виконавчій службі України до стажу служби в поліції	63
4. Про обчислення строків та порядку оскарження процедур закупівлі	67

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Адміністрування податків, зборів і платежів

1.1.1. Про зобов'язання списати безнадійний податковий борг, який виник за самостійно задекларованими зобов'язаннями

Податковий борг, який виник унаслідок несплати платником податків самостійно визначених у податковій декларації грошових зобов'язань, може бути стягнутий контролюючим органом протягом і в межах строку давності, який становить 1095 календарних днів із дня виникнення податкового боргу. Відповідно, після спливу строку давності для стягнення такого боргу останній набуває ознак безнадійного податкового боргу в тлумаченні підпункту 101.2.3 пункту 101.2 статті 101 Податкового кодексу України

13 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Північного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків на постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 20 травня 2021 року у справі № 480/340/20 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання» до Північного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків (як правонаступника Офісу великих платників податків Державної податкової служби), Головного управління Державної податкової служби у Сумській області про про визнання протиправними дій щодо відмови у списанні безнадійного податкового боргу з податку на прибуток приватних підприємств та зобов'язання прийняти рішення щодо списання такого боргу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

24 травня 2019 року платник звернувся до контролюючого органу із заявою про списання безнадійного податкового боргу у зв'язку із закінченням 1095-денного строку для його стягнення з моменту виникнення грошових зобов'язань на підставі самостійно визначених платником у декларації з податку на прибуток за 2014 рік авансових платежів за вересень–грудень 2015 року та штрафу на підставі податкових повідомлень-рішень від 22 січня 2015 року, які обліковувалися за платником станом на 01 січня 2019 року як несплачені. У відповідь на вказану заяву податковий орган повідомив про неможливість визнання безнадійним спірного податкового боргу, оскільки контролюючий орган в межах строку позовної давності звертався до суду з позовами про стягнення податкового боргу. Суди неодноразово розглядали відповідні справи.

Сумський окружний адміністративний суд рішенням від 14 грудня 2020 року повністю відмовив у задоволенні позову. Суд першої інстанції дійшов висновку, що податковий борг, який виник у зв'язку з несплатою позивачем самостійно визначеного грошового зобов'язання та несплатою штрафних санкцій, справа про стягнення яких розглядається судом, не може бути визнаний безнадійним та не підлягає списанню.

Суд першої інстанції не надав правової оцінки доводам щодо дотримання позивачем строку звернення до суду з позовом.

Другий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове про часткове задоволення позову, визнавши протиправними дії щодо відмови у списанні безнадійного податкового боргу та зобов'язавши контролюючий орган розглянути питання про списання цього боргу та прийняти рішення, враховуючи висновки суду. Суд постановив, що заборгованість зі сплати авансових внесків за задекларованими сумами з податку на додану вартість на час звернення із заявою від 24 травня 2019 року підпадала під визначення безнадійного податкового боргу. Згідно з позицією апеляційного суду, у контролюючого органу були відсутні правові підстави для відмови у задоволенні цієї заяви, відповідно, дії щодо відмови у списанні податкового є протиправними.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що норма пункту 56.18 статті 56 Податкового кодексу України, якою встановлено спеціальний строк у податкових правовідносинах, протягом якого за загальним правилом платник податків має право оскаржити в суді податкове повідомлення-рішення або інше рішення контролюючого органу, є спеціальною нормою, яка регулює визначену її предметом групу правовідносин – оскарження податкових повідомлень-рішень та інших рішень контролюючих органів про нарахування грошових зобов'язань. Зазначаючи, що дії відповідача мають ознаки триваючого правопорушення і що строк звернення до суду на оскарження становить 1095 днів, суд апеляційної інстанції не зазначив, які саме дії він вважає такими, що їх контролюючий орган протиправно вчиняв протягом якогось періоду. Податковий орган під час судового засідання указав, що триваючим правопорушенням може бути лише допущена бездіяльність, а позивач у цій справі оскаржує саме дії. Оцінки таких доводів постановою апеляційного суду не містить.

Жодних доказів вчинення податковим органом дій зі стягнення з позивача заборгованості ані до суду першої, ані до суду апеляційної інстанцій не було надано. Суди попередніх інстанцій акцентували свою увагу на вирішенні питання, чи сплинув строк давності для стягнення сум, зазначених у позовній заяві. У цій частині позиції судів розрізнилися. Суд першої інстанції вважав, що суми, визначені позивачем, перебувають у процедурі стягнення в судовому порядку, а суд апеляційної інстанції дійшов висновку про відсутність підстав вважати, що податковий борг перебуває в такій процедурі. Обставини безпосередньої наявності в позивача податкового боргу, його складові та момент виникнення – суди попередніх інстанцій встановили, фактично, з пояснень позивача.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та направши справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Унаслідок неповного встановлення судами попередніх інстанцій обставин у справі, суд касаційної інстанції позбавлений можливості ухвалити остаточне рішення, яке б вирішило спір по суті позовних вимог в цій частині, оскільки не може перевірити застосовність сформульованого ним висновку з питання про підстави вважати самостійно задекларовані податкові зобов'язання, які не сплачені у встановлений законом строк, безнадійним податковим боргом після спливу 1095-ти днів з дня їх узгодження.

Внаслідок залишення поза увагою відповідних доводів контролюючого органу судом першої інстанції та неправильного застосування судом апеляційної інстанції норм права в цій частині, залишилися не з'ясованими питання про дотримання позивачем строку звернення до суду, а так само наявності / відсутності підстав для його поновлення, що унеможлиблює вирішення судом касаційної інстанції цих питань.

З'ясуванню підлягають: (1) яку саме поведінку суб'єкта владних повноважень позивач вважає протиправною та такою, що порушує його права (дії чи бездіяльність); (2) момент, коли платник дізнався або мав дізнатися про порушення своїх прав, тобто про початок відліку процесуального строку звернення до суду з позовом; (3) момент спливу такого строку (якщо такий настав); (4) причини пропуску строку звернення до суду з позовом, якщо його пропущено, як наслідок (5) наявності / відсутності підстав для поновлення такого строку. Оцінці підлягає й правове значення звернення платника до контролюючого органу із заявою про списання безнадійного податкового боргу у контексті обов'язковості такого звернення, як наслідок, наявності підстав вважати звернення таким, що впливає на процесуальний строк звернення до суду з позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо підстав вважати самостійно задекларовані податкові зобов'язання, які не сплачені у встановлений законом строк, безнадійним податковим боргом після спливу 1095-ти днів з дня їх узгодження, то Податковий кодекс України надає уніфіковане визначення поняттю «податковий борг», який може виникнути як внаслідок несплати платником податків у встановлений Податковим кодексом України строк нарахованих контролюючим органом грошових зобов'язань, так і внаслідок несплати самостійно задекларованих сум грошових зобов'язань. Норми Кодексу не встановлюють диференційованого підходу до порядку і строків вжиття контролюючим органом заходів з погашення податкового боргу залежно від підстав його виникнення.

Аналіз наведеного у Податковому кодексі України підходу до розуміння суті податкового боргу у взаємозв'язку із пунктами 102.1 і 102.4 статті 102 цього Кодексу дає підстави для висновку, що податковий борг, який виник внаслідок несплати платником податків самостійно визначених у податковій декларації грошових зобов'язань, може бути стягнутий контролюючим органом протягом і в межах строку давності, який становить 1095 календарних днів з дня виникнення

податкового боргу. Відповідно, після спливу строку давності для стягнення такого боргу останній набуває ознак безнадійного податкового боргу у тлумаченні підпункту 101.2.3 пункту 101.2 статті 101 Податкового кодексу України.

З огляду на зміст статей 72, 73, 77 Кодексу адміністративного судочинства України предметом доказування у справах, пов'язаних зі списанням податкового боргу як безнадійного, є такі обставини: (1) безпосередня наявність податкового боргу; (2) складові такого боргу; (3) момент його виникнення; (4) установлення факту вжиття контролюючим органом заходів для погашення цього податкового боргу або встановлення відсутності такого факту; (5) перевірка спливу строку давності, встановленого Податковим кодексом України для стягнення контролюючим органом такого податкового боргу.

Строк звернення до суду з позовом про спонукання контролюючого органу списати безнадійний податковий борг, як і момент початку його відліку (вимогами, спрямованими на захист та відновлення порушених прав платників податків у відносинах, що виникають у зв'язку зі списанням безнадійного податкового боргу) – визначений у частині першій статті 122 Кодексу адміністративного судочинства України та становить шість місяців з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав. У разі подання особою позову після закінчення строків звернення до суду, установлених законом, цей Кодекс закріплює право такої особи подати заяву про поновлення пропущеного строку звернення до суду з наведенням поважних причин такого пропуску.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 липня 2022 року у справі № 480/340/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105247779>.

1.1.2. Про розмежування основної, підготовчої та допоміжної діяльності

Основною зазвичай вважають діяльність, що є суттєвою і важливою, враховуючи зміст комерційних цілей і завдань організації. Не є підготовчою або допоміжною діяльністю, основна мета якої збігається з основною метою підприємства загалом. Щоб визначити, чи господарська діяльність є підготовчою або допоміжною, необхідно порівняти функції, які здійснюються в Україні, з функціями, які підприємство виконує в іншій країні. Підготовча чи допоміжна діяльність провадиться на користь самої іноземної компанії, а не коштом третіх осіб. Підготовча діяльність передуює початку основної діяльності нерезидента на території України. Допоміжна діяльність забезпечує процес ведення основної господарської діяльності нерезидентом, здійснюється одночасно з основною діяльністю, але до основної не належить

19 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Головного управління Держаної податкової служби у Запорізькій області та Товариства з обмеженою відповідальністю «Науково-виробниче підприємство Агрофірма „Солодководне“»

на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 28 вересня 2021 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 18 травня 2022 року у справі № 280/4264/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю до Головного управління Держаної податкової служби у Запорізькій області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Діяльність резидента Республіки Кіпр у межах України утворювала постійне представництво. На думку контролюючого органу, платник, порушуючи вимоги податкового законодавства, сплатив до бюджету 5% від суми перерахованих резиденту Республіки Кіпр дивідендів, хоча чинне законодавство України визначає таку ставку в розмірі 15%. Платник указав, що резидент України, понад 20% статутного капіталу якого належать нерезиденту договірної держави, звільнений від обов'язку оподатковувати за ставкою 5% дивіденди, що виплачуються нерезиденту, у разі існування одночасно двох умов: 1) наявне постійне представництво нерезидента в Україні; 2) таке постійне представництво має провадити підприємницьку діяльність нерезидента в Україні.

Запорізький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що наявність у нерезидента постійного представництва в Україні, через яке воно веде господарську діяльність в Україні, залежить від установлення фактів здійснення постійним представництвом підприємницької діяльності в Україні, що відповідає підприємницькій діяльності нерезидента. Дії представників інтересів компанії в Україні мали разовий характер, а їхнім результатом не було отримання прибутку, тому вони не виходять за межі підготовчих дій та не утворюють постійного представництва нерезидента в розумінні Конвенції між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши судові рішення судів попередніх інстанцій та направивши справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Основною зазвичай вважають діяльність, що є суттєвою і важливою, враховуючи зміст комерційних цілей і завдань організації. Не є підготовчою або допоміжною діяльність, основна мета якої збігається з основною метою підприємства в цілому.

Вирішальним критерієм має бути визначення того, чи становить діяльність, яка провадиться у визначеному місці, суттєву і важливу частину діяльності підприємства в цілому. Кожний випадок має аналізуватись окремо (пункт 59 Коментарів до Модельної конвенції Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) від 2017 року).

Щоб визначити, чи господарська діяльність є підготовчою або допоміжною, необхідно порівняти функції, які здійснюються в Україні, з функціями, які підприємство виконує в іншій країні.

Підготовча діяльність передуює початку основної діяльності нерезидента на території України.

Допоміжна діяльність зазвичай є діяльністю, яка ведеться з метою підтримки чогось, не будучи суттєвою і важливою частиною підприємства в цілому. Малоімовірно, що діяльність, яка вимагає залучення значної частини активів або персоналу, може вважатись діяльністю допоміжного характеру (пункт 60 Модельної конвенції ОЕСР від 2017 року). Допоміжна діяльність забезпечує процес ведення основної господарської діяльності нерезидентом, провадиться одночасно з основною діяльністю, але до основної не належить.

Підготовча чи допоміжна діяльність виконується на користь самої іноземної компанії, а не коштом третіх осіб.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2022 року у справі № 280/4264/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106888535>.

1.1.3. Про повернення надміру сплачених коштів у період дії спеціальної системи розрахунків для Акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»» у 2020 році

Запровадження спеціальної системи розрахунків для Акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»» у 2020 році не змінює правової природи платежу як погашення грошових зобов'язань з податку на прибуток шляхом їх сплати та зарахування до відповідного бюджету. Правовідносини щодо адміністрування, обліку й повернення таких сплачених коштів підпадають під дію норм Податкового кодексу України

19 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Укрнафта» на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2022 року у справі № 640/18646/21 за позовом Публічного акціонерного товариства «Укрнафта» до Центрального міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків, за участі третіх осіб: Державної казначейської служби України, Головного управління Державної казначейської служби України у м. Києві, Міністерства фінансів України, Міністерства енергетики України, про визнання протиправною бездіяльності щодо відмови в поверненні надміру сплачених грошових коштів з податку на прибуток підприємств, зобов'язання надати відповідному органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, висновок про повернення надміру сплачених грошових коштів з податку на прибуток підприємств шляхом їхнього зарахування в рахунок сплати грошових зобов'язань з частини чистого прибутку та дивідендів, а решту повернути на рахунок платника в установі банку, а також стягнення пені.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник звернувся до податкового органу із заявою, у якій попросив повернути надміру сплачені кошти в грудні 2020 року як авансовий внесок з податку на прибуток підприємств шляхом їхнього зарахування в рахунок сплати грошових зобов'язань

з частини чистого прибутку за 2020 рік і дивідендів за 2018 рік, а решту суми – повернути на рахунок платника в установі банку. Контролюючий орган повідомив платника, що вказані кошти були джерелом формування спеціального фонду Державного бюджету України на 2020 рік у частині доходів та можуть бути використані лише для сплати грошових зобов'язань з податку на прибуток, сформованих за результатами проведених операцій з продажу (постачання) природного газу. Тому, зараховані кошти відповідно до платіжних доручень не є надміру сплаченими, а є авансовим внеском податку на прибуток, у зв'язку з чим не було оформлено висновок про наявність у платника надміру сплаченого податку на прибуток підприємств. Не погоджуючись з такими висновками, платник звернувся з позовом до суду.

Окружний адміністративний суд м. Києва рішенням від 29 вересня 2021 року задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов, зокрема, висновку, що грошові кошти надійшли позивачеві на виконання зобов'язань платника за договорами купівлі-продажу (поставки) природного газу, були сплачені до спеціального фонду державного бюджету, тому не є коштами державного бюджету, оскільки платник не є учасником виконання бюджетної програми, а також не є суб'єктом отримання видатків зі спеціального фонду державного бюджету.

Шостий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове про відмову в задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що оскільки сплачені грошові кошти надійшли до Державного бюджету України відповідно до пункту 14 статті 1 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» та договору, то були джерелом формування спеціального фонду Державного бюджету України на 2020 рік і підлягають використанню лише для фінансового забезпечення видатків спеціального фонду державного бюджету.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши рішення суду апеляційної інстанції та залишивши чинним рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Метою запровадження спеціальної системи розрахунків для Акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія „Нафтогаз України“» у 2020 році було не лише забезпечення фінансування видатків спеціального фонду державного бюджету та компенсація економічно обґрунтованих витрат, а й погашення податкового боргу, штрафних (фінансових) санкцій і грошових зобов'язань платника як постачальника природного газу. Як виняток, у 2020 році такі розрахунки здійснювалися в особливому порядку – через казначейську службу на спеціальний бюджетний рахунок.

Водночас сплачені кошти підпадають під визначення, наведене в пункті 6.1 статті 6 Податкового кодексу України, тому на правовідносини щодо їхнього адміністрування, обліку та повернення поширюється дія норм Податкового кодексу України. З огляду на мету здійснення (призначення) та очікуваний результат (наслідок) платежу, йдеться про погашення грошових зобов'язань з податку на прибуток, шляхом їхньої сплати та зарахування до відповідного бюджету. Такі суми як надміру сплачений податок на прибуток підприємств – на відповідну дату зараховані

до відповідного бюджету або на єдиний рахунок понад нараховані суми грошових зобов'язань, граничний строк сплати яких настав на таку дату, шляхом зіставлення сум грошових зобов'язань, задекларованих платником як податок на прибуток підприємств, та сум коштів, сплачених платіжними дорученнями.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2022 року у справі № 640/18646/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107036390>.

1.1.4. Про реалізацію права контролюючого органу на вжиття заходів з погашення податкового боргу

Виникнення податкового боргу чи податкової застави не пов'язане з фактом формування або направлення (вручення) податкової вимоги. Цей документ лише формалізує стан, який вже є на підставі закону. Законодавець установив обов'язковість інформування платника про такий стан і наслідки непогашення податкового боргу як передумову для виникнення в контролюючого органу права на вжиття заходів з погашення цього боргу. Якщо виникло право на вжиття заходів з погашення податкового боргу й контролюючий орган розпочав дії з реалізації своєї компетенції щодо вжиття таких заходів, то це право не може бути нівельовано. Правомірність вжитих заходів може бути перевірена в межах адміністративного або судового оскарження

27 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби в Івано-Франківській області на рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 15 липня 2021 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 17 листопада 2021 року у справі № 240/9395/20 за позовом Головного управління Державної податкової служби в Івано-Франківській області до Приватного підприємства «Укрпалетсистем» про стягнення з відповідача в дохід бюджету податкового боргу з розрахункових рахунків в банках, які обслуговують цього платника, коштом готівки, що належить відповідачу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган прийняв податкове повідомлення-рішення, яким збільшив платнику грошові зобов'язання з акцизного податку, сформував і направив податкову вимогу. Платник добровільно не сплатив цей податковий борг. Тому контролюючий орган звернувся до суду з позовом про примусове стягнення такого боргу.

Житомирський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що визнання протиправною та скасування податкової вимоги робить передчасними та необґрунтованими позовні вимоги про стягнення податкового боргу в судовому порядку, оскільки право на таке звернення в податкового органу ще не виникло. Надіслання податкової вимоги має правове значення, а право на стягнення податкового боргу

в контролюючого органу виникає через 60 календарних днів з моменту надіслання платнику податкової вимоги. Існування податкової вимоги дає підстави податковому органу звернутися до суду з позовними вимогами до платника про стягнення податкового боргу.

Суди попередніх інстанцій не встановили такі обставини, як наявність узгодженого грошового зобов'язання; складові основної суми боргу, штрафних (фінансових) санкцій, пені; підстави виникнення боргу; момент його виникнення; встановлення факту сплати податкового боргу в добровільному порядку або встановлення відсутності такого факту.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та направши справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Аналіз норм підпунктів 14.1.153, 14.1.175 пункту 14.1 статті 14, пункту 59.3 статті 59, пункту 95.2 статті 95 Податкового кодексу України дають підстави для висновку, що за своєю юридичною природою та призначенням податкова вимога має на меті інформування платника про суму узгодженого грошового зобов'язання, яке не було сплачено в установлений строк, та непогашеної пені, а також про обов'язок їх погасити, факт виникнення податкової застави та можливі негативні наслідки непогашення податкового боргу в установлений пунктом 95.2 статті 95 Податкового кодексу України строк у вигляді вжиття контролюючим органом примусових заходів з його погашення, встановлених главою 9 Розділу II цього Кодексу.

Виникнення податкового боргу чи податкової застави не пов'язане з фактом формування або направлення (вручення) податкової вимоги. Цей документ лише формалізує стан, який вже існує на підставі закону. Законодавець установив обов'язковість інформування платника про такий стан і наслідки непогашення податкового боргу як передумову для виникнення в контролюючого органу права на вжиття заходів з погашення цього боргу. Якщо таке право виникло і контролюючий орган розпочав дії з реалізації своєї компетенції щодо вжиття заходів з погашення податкового боргу, то це право не може бути нівельовано, а правомірність вжитих заходів може бути перевірена в межах адміністративного або судового оскарження.

Обставина скасування податкової вимоги, після звернення до суду з позовом, але до моменту ухвалення судового рішення, може мати значення лише для повного, об'єктивного і всебічного розгляду справи, але не може впливати на перевірку дотримання умов, які передують зверненню до суду з позовом. Під час перевірки дотримання контролюючим органом умов, які надають право на звернення до суду з позовом про стягнення податкового боргу, скасування податкової вимоги у судовому порядку може мати правове значення, якщо така вимога була скасована до моменту звернення податкового органу до суду з відповідним позовом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 жовтня 2022 року у справі № 240/9395/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106988512>.

1.1.5. Про підтвердження господарських операцій з природним газом

Якщо куплений газ без транспортування було передано на зберігання контрагенту, у якого цей газ уже перебував до цього, то для підтвердження реальності господарських операцій платника з контрагентами суди мають установити фізичну наявність газу

28 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19 листопада 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 29 липня 2020 року у справі № 160/9227/19 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Завод біодобрив „Тривко“» до Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган провів перевірку, за результатом якої встановив, що господарські договори платника з контрагентами не опосередковувалися реальним виконанням операцій, які становили їх предмет. Підставою для таких висновків стала податкова інформація щодо господарської діяльності цих контрагентів-постачальників, відповідно до якої останні мають спільні ознаки, які характеризують їхню діяльність як фіктивну. Не погоджуючись з указаним висновком, платник надав договори, первинні документи, складені на підставі господарських операцій у межах цих договорів та на підставі яких було сформовано дані бухгалтерського та податкового обліку.

Контролюючий орган під час судового розгляду неодноразово звертав увагу, що у видаткових накладних не зазначено місце їхнього складення, а в актах прийому-передачі товару на відповідальне зберігання та в додатковій угоді до договору зберігання було зазначено різні адреси. Ураховуючи відсутність у контрагента матеріально-технічних ресурсів для зберігання газу, невстановленим є місце зберігання (знаходження) газу, зокрема резервуари (ємності) зберігання, місце їхнього знаходження, якісні характеристики газу та його облік.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник спростував належними та допустимими доказами висновки акта перевірки про безтоварність операцій контрагентами з придбання вуглеводного скрапленого газу та операцій з його зберігання. Водночас суди під час розгляду справи не витребували, а платник не надав доказів на підтвердження фізичного існування скрапленого вуглеводного газу.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та направивши справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Якщо куплений газ без транспортування було передано на зберігання контрагенту, у якого цей газ уже перебував і до цього, то для підтвердження реальності господарських операцій платника з контрагентами судам необхідно встановити фізичну наявність газу. Для встановлення факту існування обсягу газу, вказаного в наданих платником видаткових і податкових накладних, актах прийому-передачі товару (газу) на відповідальне зберігання, суди мають з'ясувати, де саме та яким чином зберігався газ.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 жовтня 2022 року у справі № 160/9227/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107010215>.

1.1.6. Про умови ліцензування діяльності суб'єкта господарювання з медичної практики відокремленими структурними підрозділами поза основним місцезнаходженням юридичної особи та відповідальність за порушення ліцензійного законодавства

Безліцензійною є діяльність суб'єкта господарювання з медичної практики в разі провадження такого виду господарської діяльності без ліцензії на провадження взагалі, а також частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, або іншої, ніж та, на яку йому надано ліцензію. Реалізація відповідного виду діяльності, на яку була видана ліцензія, філіями, іншими відокремленими структурними підрозділами поза основним місцезнаходженням юридичної особи без належного оформлення та отримання дозволу за іншими адресами, ніж зазначені в ліцензії, порушує умови ліцензування і належного виконання ліцензіатом своїх обов'язків щодо необхідності повідомлення органу ліцензування про всі зміни даних у документах, доданих до заяви про отримання ліцензії

31 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби в Івано-Франківській області на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 09 грудня 2020 року у справі № 300/959/20 за позовом Головного управління Державної податкової служби в Івано-Франківській області до Товариства з обмеженою відповідальністю «Діамеб» про стягнення адміністративно-господарських санкцій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки встановив ведення платником господарської діяльності з медичної практики за окремими адресами без отримання відповідної ліцензії, внаслідок чого одержаний прибуток (дохід) підлягав вилученню в дохід бюджету як адміністративно-господарські санкції. Платник, не погоджуючись з цими висновками, указав, що предметом дослідження планової виїзної документальної перевірки була лише ліцензія, надана на провадження господарської діяльності з медичної практики, а податковий орган не мав підстав для застосування штрафних санкцій, оскільки не володів достовірною інформацією щодо місць, де платник має

право здійснювати ліцензійну діяльність. На переконання платника, податковий орган усупереч наданим повноваженням здійснив аналіз підрозділів платника на предмет відповідності ліцензійним умовам. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» визначає єдиний можливий вид покарання за допущені порушення, як адміністративну відповідальність згідно з Кодексом про адміністративні правопорушення України.

Івано-Франківський окружний адміністративний суд рішенням від 03 серпня 2020 року задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов висновку, що сума коштів, отриманих платником від виконання господарської діяльності з медичної практики, яка підлягає ліцензуванню за місцем її провадження, без отримання дозволу (ліцензії), є прибутком (доходом), одержаним внаслідок порушення встановлених законодавством правил ведення господарської діяльності й такий прибуток (дохід) підлягає вилученню в дохід відповідного бюджету як адміністративно-господарська санкція.

Восьмий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що до суб'єкта господарювання можуть бути застосовані адміністративно-господарські санкції, види яких визначені в статті 239 Господарського кодексу України, якщо законом прямо закріплено застосування такого виду адміністративно-господарських санкцій. Спеціальні норми для спірних правовідносин наведено в Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності», який визначає відповідальність за цей вид правопорушення та не містить такого виду адміністративно-господарської санкції, як вилучення прибутку.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Безліцензійною є діяльність суб'єкта господарювання з медичної практики у разі провадження такого виду господарської діяльності без ліцензії на провадження взагалі, а також частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, або іншої, ніж та, на яку йому надано ліцензію. Ведення відповідного виду діяльності, на яку була видана ліцензія, філіями, іншими відокремленими структурними підрозділами поза основним місцезнаходженням юридичної особи без належного оформлення та отримання дозволу за іншими адресами, ніж зазначені в ліцензії, порушує умови ліцензування та належного виконання ліцензіатом своїх обов'язків щодо необхідності повідомлення органу ліцензування про всі зміни даних у документах, доданих до заяви про отримання ліцензії.

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» врегульовує відповідальність, яка настає за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності й містить спеціальні норми, відповідно до яких за вказані правопорушення встановлена адміністративна відповідальність згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Відсутні підстави для стягнення з платника адміністративно-господарських санкцій у виді вилучення прибутку (доходу) за відповідний період діяльності у спірних правовідносинах відповідно до положень статей 239–240 Господарського кодексу

України, оскільки адміністративно-господарські санкції не застосовуються за порушення вимог Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» та постанови Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 285 «Про затвердження ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 31 жовтня 2022 року у справі № 300/959/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107064551>.

1.2. Дія норм розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України

1.2.1. Про оскарження результатів проведення документальної позапланової перевірки в разі надходження від платника разом з податковою декларацією за звітний податковий період заяви зі скаргою на продавця / покупця

У разі надходження від платника разом з податковою декларацією за звітний податковий період заяви зі скаргою на продавця / покупця податковий орган зобов'язаний провести документальну позапланову перевірку останнього відповідно до підпункту 78.1.9 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу України в 90-денний строк із дня надходження такої заяви / скарги.

Закон № 731-IX набрав чинності із 17 липня 2020 року, тому останнім днем 20-денного строку, встановленого пунктом 2 розділу II цього Закону, є 6 серпня 2020 року. Такі особливості перебігу процесуальних строків підлягають врахуванню під час визначення впливу шестимісячного строку звернення до суду

11 травня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Східного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків, Приватного акціонерного товариства «Видобувна компанія „Укрнафтобуріння“» на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 19 квітня 2021 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 28 вересня 2021 року у справі № 200/11917/20-а за позовом Приватного акціонерного товариства «АПК-Інвест» до Східного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків, за участі Приватного акціонерного товариства «Видобувна компанія „Укрнафтобуріння“» як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, про визнання протиправною бездіяльності з незабезпечення проведення позапланової перевірки постачальника товарів / послуг та зобов'язання невідкладно провести таку перевірку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У зв'язку з реєстрацією постачальником податкових накладних, які не відповідають датам авансових платежів, було втрачено право на податковий кредит. До контролюючого органу було подано скаргу про допущення продавцем товарів / послуг помилки під час зазначення обов'язкових реквізитів податкової накладної та/або порушення продавцем / покупцем граничних термінів реєстрації податкової накладної та/або розрахунку коригування.

Всупереч приписам пункту 201.10 статті 201 Податкового кодексу України, податковий орган протягом 90 календарних днів з дня надходження заяви зі скаргою не провів документальну перевірку платника, будь-які повідомлення про результати розгляду скарги не надходили. У цей момент відбулася реорганізація контролюючого органу.

Позиція платника щодо пропуску строку звернення до суду вмотивована очікуваннями, що податковий орган, дотримуючись принципу «належного урядування», у встановлений законом строк, тобто протягом 90 днів з дня подання скарги в порядку пункту 201.10 статті 201 Податкового кодексу України, проведе документальну позапланову перевірку. Ураховуючи викладене, до моменту отримання відповіді контролюючого органу на свій запит у позивача не було підстав сумніватися в добросовісності дій відповідача.

Донецький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що норма пункту 201.10 статті 201 Податкового кодексу України містить імперативні приписи щодо обов'язку контролюючого органу провести документальну перевірку продавця протягом 90 днів з дня надходження заяви зі скаргою. Мораторій не застосовується до документальних позапланових перевірок, що проводяться на звернення платника.

Суди попередніх інстанцій не з'ясували, до повноважень якого органу після реорганізації належать питання прийняття скарги платника на підставі статті 201 Податкового кодексу України, ініціювання та організація, з огляду на скаргу, перевірки, а також безпосередньо проведення відповідної перевірки іншого платника.

Верховний Суд частково задовольнив касаційні скарги, скасувавши оскаржувані судові рішення та направши справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

У разі надходження від платника разом з податковою декларацією за звітний податковий період заяви зі скаргою на продавця / покупця, податковий орган зобов'язаний провести документальну позапланову перевірку останнього відповідно до підпункту 78.1.9 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу України у 90-денний строк з дня надходження такої заяви / скарги. Саме з фактом складення та реєстрації податкової накладної у Єдиному реєстрі податкових накладних пов'язане виникнення права платника на уналежнення відповідних сум податку на додану вартість до податкового кредиту. Можливість подання платником скарги на продавця / покупця встановлена з метою зобов'язати останнього коректно відобразити податкові накладні, складені контролюючим органом за результатами проведеної перевірки.

Платник, що подав скаргу на постачальника згідно з вимогами абзацу двадцять п'ятого пункту 201.10 статті 201 Податкового кодексу України, маючи матеріально-правовий інтерес у відображенні реальної структури податкових вигод і податкових зобов'язань у податковій звітності, має і реальну можливість дізнатися у період після подання скарги та спливу 90-денного строку на проведення податкової перевірки та оформлення її результатів (шляхом складення акта (довідки), прийняття за необхідності податкового повідомлення-рішення) про факт

належного відображення (невідображення) у Єдиному реєстрі податкових накладних спірної податкової накладної чи розрахунку коригування до податкової накладної.

Згідно з приписами пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 18 червня 2020 року № 731-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перебігу процесуальних строків під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» (далі – Закон № 731-IX) процесуальні строки, які були продовжені відповідно пункту 3 розділу VI «Прикінцеві положення» Кодексу адміністративного судочинства України в редакції Закону України від 30 березня 2020 року № 540-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)», закінчуються через 20 днів після набрання чинності цим Законом. Протягом цього 20-денного строку учасники справи та особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки (у разі наявності у них права на вчинення відповідних процесуальних дій, закріплених цими кодексами), мають право на продовження процесуальних строків з підстав, установлених цим Законом. Закон № 731-IX набрав чинності з 17 липня 2020 року, тому останнім днем 20-денного строку, встановленого пунктом 2 розділу II цього Закону, є 06 серпня 2020 року. Такі особливості перебігу процесуальних строків підлягають врахуванню під час визначення спливу шестимісячного строку звернення до суду.

Для визначення початку перебігу строку для звернення до суду необхідно встановити час, коли позивач дізнався або мав дізнатися про порушення своїх прав, свобод та інтересів. Визначаючи початок перебігу строку на звернення до суду, суд з'ясовує момент, коли особа фактично дізналася або мала реальну можливість дізнатися про наявність відповідного порушення (рішення, дії, бездіяльності), а не коли з'ясувала для себе, що рішення, дії чи бездіяльність стосовно такої особи є порушенням. Позивачу недостатньо лише послатися на необізнаність про порушення прав, свобод та інтересів, а необхідно підтвердити той факт, що він не міг дізнатися про порушення свого права, проявляючи зацікавленість в отриманні такої інформації, і саме з цієї причини не звернувся для захисту до суду протягом шести місяців від дати порушення прав, свобод чи інтересів чи в інший, визначений законом, строк звернення до суду. Триваюча пасивна поведінка такої особи не свідчить про дотримання строку звернення до суду з урахуванням наявної можливості знати про стан своїх прав, свобод та інтересів.

Перевірка дотримання позивачами строку звернення до суду передує розгляду питання щодо правомірності дій відповідача, що оскаржуються (розгляду справи по суті). Установлення обставин, що свідчать про порушення строку звернення до суду є перешкодою для розгляду справи по суті.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 травня 2022 року у справі № 200/11917/20-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104258045>.

1.2.2. Про проведення фактичних перевірок щодо обліку, ліцензування, виробництва, зберігання, транспортування та обігу пального, спирту етилового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів

На час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), не діє мораторій на проведення фактичних перевірок, зокрема, щодо обліку, ліцензування, виробництва, зберігання, транспортування та обігу пального, спирту етилового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, тобто питань, урегульованих нормами Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального». Пункт 80.2 статті 80 Податкового кодексу України виокремлює різні підстави для проведення контролюючим органом фактичної перевірки суб'єкта господарювання. Підставою для проведення фактичної перевірки згідно з підпунктом 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 цього Кодексу є наявність та/або отримання від державних органів чи органів місцевого самоврядування інформації про можливі порушення платником законодавства; 80.2.3 – письмове звернення покупця / споживача; 80.2.5 – наявність та/або отримання в установленому законодавством порядку інформації про можливі порушення платником законодавства

17 травня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Харківській області на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 15 квітня 2021 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 14 вересня 2021 року у справі № 520/592/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Олбрідж» до Головного управління Державної податкової служби у Харківській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Було видано наказ від 13 жовтня 2020 року, яким визначено провести фактичну перевірку платника з 15 жовтня 2020 року тривалістю 10 діб на підставі підпункту 80.2.5. пункту 80.2 статті 80 Податкового кодексу України (здійснення функцій, визначених законодавством у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів), підпунктів 19-1.1.4. 19-1.14: 19-1.16. 19-1.1.17, 19-1.18–19-1.20 пункту 19-1.1 статті 19-1 Податкового кодексу України, частини першої статті 16 Закону України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» (далі – Закон № 481) за місцем фактичного провадження діяльності у господарських об'єктах платника. Здійснюючи проведення фактичної перевірки, податковий орган виходив з того, що мораторій, установлений пунктом 52-2 підрозділу 10 розділу ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу України, не поширювався на спірний вид фактичної перевірки, а наказ на її проведення відповідав вимогам чинного законодавства.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок на період з 18 березня 2020 року до останнього календарного дня місяця (включно), в якому завершується дія карантину, пов'язаного з поширенням коронавірусної хвороби, не стосувався фактичних перевірок щодо обліку, ліцензування, виробництва, зберігання, транспортування та обігу пального, спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Не було підстав для проведення фактичної перевірки підприємства з питань дотримання порядку здійснення розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності патентів, ліцензій та інших документів. Зі змісту приписів пункту 52-2 підрозділу 10 розділу ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу України слідує, що в період з 18 березня 2020 року до останнього календарного дня місяця (включно), в якому завершується дія карантину, пов'язаного з поширенням коронавірусної хвороби, діяв мораторій на проведення фактичних перевірок із цих питань.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Правила та порядок застосування реєстраторів розрахункових операцій та здійснення за їх допомогою відповідних розрахункових операцій, зокрема і вимоги щодо використання режиму програмування найменування підакцизного товару, а також відповідальність за порушення таких вимог в повному обсязі врегульовані приписами Закону України від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (далі – Закон № 265). Вимоги щодо виробництва і обігу спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, пального та відповідальність за їх порушення встановлені спеціальними нормами Закону № 481). Тобто здійснення функцій, визначених законодавством у сфері виробництва й обігу спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, пального охоплюється саме приписами Закону № 481.

На час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), не діє мораторій на проведення фактичних перевірок, зокрема, щодо обліку, ліцензування, виробництва, зберігання, транспортування та обігу пального, спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, тобто питань, врегульованих нормами Закону № 481.

Пункт 80.2 статті 80 Податкового кодексу України виокремлює різні підстави для проведення контролюючим органом фактичної перевірки суб'єкта господарювання. Фактична перевірка із зазначених питань може бути проведена з підстав, визначених підпунктами 80.2.2 (наявність та/або отримання від державних органів або органів місцевого самоврядування інформації про можливі порушення платником податків законодавства), 80.2.3 (письмове звернення покупця / споживача), 80.2.5 (наявність

та/або отримання в установленому законодавством порядку інформації про можливі порушення платником податків законодавства). Положення пункту 52-2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України не містять винятків щодо можливості проведення фактичних перевірок щодо здійснення платниками розрахункових операцій, що врегульовано приписами Закону № 265.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 травня 2022 року у справі № 520/592/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104340893>.

1.2.3. Про продовження строку звернення платника із заявою про повернення надміру сплачених грошових зобов'язань

Заява про повернення надміру сплачених грошових зобов'язань може бути подана протягом усього часу, коли існують обставини непереборної сили, але не пізніше від тридцяти календарних днів, наступних за днем закінчення таких обставин, з урахуванням таких умов: (1) до спливу 1095 днів після здійснення переплати посадові особи юридичної особи, які є уповноваженими відповідно до законодавства України нараховувати, стягувати та вносити до бюджету податки, а також вести бухгалтерський облік, складати й подавати податкову звітність, мали обмежену свободу пересування, спричинену або ув'язненням чи полоном на території інших держав, або іншими обставинами непереборної сили, підтвердженими документально (альтернативно); (2) протягом зазначених граничних строків така юридична особа не мала інших уповноважених осіб. Звертаючись до податкового органу з відповідною заявою, платник має надати документальне підтвердження наявності в уповноважених осіб протягом граничних строків обмеженої свободи пересування і відсутності протягом цих строків інших уповноважених осіб. За своїм змістом та правовим регулюванням такий механізм продовження строку має заявний характер (за відповідною заявою платника) і реалізується за рішенням керівника контролюючого органу (заступником або уповноваженою особою)

23 травня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Луганській області на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 02 березня 2021 року у справі № 640/14856/19 за позовом Публічного акціонерного товариства «Глорія Джинс» до Головного управління Державної податкової служби у Луганській області та Державної податкової служби України про: визнання протиправними та скасування рішень зі списання помилково та/або надміру сплачених грошових зобов'язань та пені, про результати розгляду скарги; визнання бездіяльності протиправною; зобов'язання внести зміни до інтегрованої картки платника, підготувати висновок про повернення з бюджету сум надміру сплачених грошових зобов'язань з податку на прибуток підприємств на поточний рахунок платника в банку, подати цей висновок на виконання органів, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач посилався на відсутність податкового боргу і протиправність обліку як такого, оскільки будь-яких податкових повідомлень-рішень не отримував. Контролюючий орган доводив правомірність відображення податкового боргу в інтегрованій картці платника та наголошував на неможливості здійснення повернення коштів на поточний рахунок позивача, який знаходиться в зоні проведення АТО (ООС).

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 15 жовтня 2020 року відмовив у задоволенні позовних вимог. Суд першої інстанції дійшов висновку, що відповідач обґрунтовано здійснив списання надміру сплачених сум податку на прибуток підприємств, оскільки з дати виникнення переплати минуло 1095 днів і станом на дату прийняття оскаржуваного рішення позивач не звертався із заявою про зарахування переплати з податку на прибуток в рахунок погашення боргу з інших податків, а за відсутності такої заяви платника контролюючий орган не мав законних підстав провести відповідне зарахування.

Шостий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким частково задовольнив позов, визнавши протиправним і скасував рішення про списання помилково та/або надміру сплачених грошових зобов'язань та пені, зобов'язавши внести зміни до інтегрованої картки платника шляхом поновлення інформації про наявність надміру сплачених сум податку на прибуток підприємств, визнавши протиправною бездіяльність щодо непідготовки висновку про повернення з бюджету сум надміру сплачених грошових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та неподання цього висновку на виконання органів, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, а також зобов'язавши контролюючий орган здійснити такі дії. Суд апеляційної інстанції виходив з таких мотивів: ураховуючи місцезнаходження позивача в зоні проведення АТО, підпункт 102.6.4 пункту 102.6 статті 102 Податкового кодексу України та сертифікат Торгово-промислової палати є підставою для автоматичного продовження строку для подання заяви про повернення надміру сплачених грошових зобов'язань; обов'язковою передумовою повернення платнику податків надміру / помилково сплачених коштів є одночасна наявність таких обставин, як відсутність у платника податкового боргу, подання платником заяви про повернення коштів протягом 1095-ти днів від дня виникнення переплати, відповідність поданої заяви вимогам пункту 43.4 статті 43 Податкового кодексу України. Задоволення позовних вимог в цій частині здійснено з підстав того, що такі вимоги є похідними, оскільки списання надміру сплачених сум податку було здійснено неправомірно, то відповідач зобов'язаний був підготувати та подати висновок про повернення надміру сплачених позивачем сум податку з бюджету. Суд апеляційної інстанції відмовив у задоволенні позовних вимог у частині рішення контролюючого органу про результати розгляду скарги, оскільки воно не є рішенням суб'єкта владних повноважень у контексті норм Кодексу адміністративного судочинства України і не породжує правовідносин, які можуть бути предметом спору.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судове рішення та направши справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Підпункт 38.2 пункту 38 підрозділ 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України встановив окремі особливості справляння податків і зборів, зупинивши нарахування штрафів та застосування норм статей 59, 60 (в частині податкових вимог), 87–101 цього Кодексу. Ураховуючи, що положення про зупинення відліку строку давності зазначені не окремим підпунктом у пункті 38, а логічно пов'язані з періодом, протягом якого не застосовуються заходи стягнення, використання їх як самостійної норми є неможливим. Тому зазначений підпункт зупинив обрахунок не всіх строків, встановлених статтею 102 Податкового кодексу України, а лише тих, які пов'язані із застосуванням заходів стягнення, визначених статтями 59, 60, 87–101 цього Кодексу.

Законодавство не створює обмежень щодо строку звернення платника із заявою про продовження граничних строків, а тільки встановлює, що така заява має бути подана протягом всього часу, коли існують обставини непереборної сили, але не пізніше тридцяти календарних днів, наступних за днем закінчення таких обставин. Системний аналіз пункту 102.5, підпунктів 102.6.4 пункту 102.6 і 102.7.2 пункту 102.7 статті 102 Податкового кодексу України у їхньому взаємозв'язку дає підстави для висновку про те, що граничні строки для подання юридичною особою, зокрема, заяв про повернення надміру сплачених грошових зобов'язань підлягають продовженню за сукупністю таких умов: (1) до спливу 1095-ти днів після здійснення переплати посадові особи юридичної особи, які є уповноваженими відповідно до законодавства України нарахувувати, стягувати та вносити до бюджету податки, а також вести бухгалтерський облік, складати та подавати податкову звітність, – мали обмежену свободу пересування, спричинену або ув'язненням чи полоном на території інших держав, або внаслідок інших обставин непереборної сили, підтверджених документально (альтернативно), та (2) протягом зазначених граничних строків така юридична особа не мала інших уповноважених осіб.

За своїм змістом і правовим регулюванням такий механізм продовження строку звернення платника має заявний характер (за відповідною заявою платника податків) і реалізується за рішенням керівника контролюючого органу (заступником або уповноваженою особою). Звертаючись до податкового органу із відповідною заявою, платник має надати документальне підтвердження існування в уповноважених осіб протягом граничних строків обмеженої свободи пересування і відсутність протягом цих строків інших уповноважених осіб. Такі обставини утворюють предмет доказування під час вирішення питання про наявність підстав для продовження граничних строків відповідно до підпункту 102.6.4 пункту 102.6 статті 102 Податкового кодексу України. На користь викладеного свідчить також пункт 1 розділу III Порядку застосування норм пунктів 102.6–102.7 статті 102 глави 9 розділу II Податкового кодексу України, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 2017 року № 861, відповідно до якого заява платника податків про продовження граничних строків подається платником податків

у довільній формі протягом тридцяти календарних днів, наступних за днем закінчення обставин, визначених пунктами 102.6–102.7 статті 102 глави 9 розділу II Кодексу, або початку їх дії, разом із документами, які підтверджують настання таких обставин.

Позовні вимоги про визнання протиправними дій щодо неподання та зобов'язання подати висновок про повернення надміру сплачених сум податку з бюджету можна вважати наступними (а не похідними) в хронології вирішення питань, поставлених перед судом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 травня 2022 року у справі № 640/14856/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104507366>.

1.2.4. Про поширення дії пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України до штрафних санкцій, застосованих після 23 травня 2020 року (після набрання чинності Законом № 466)

Застосування штрафних санкцій після набрання чинності Законом № 466-IX виключає можливість застосування пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, який стосується перерахунку вже застосованих станом на 23 травня 2020 року штрафних санкцій. Правомірним є застосування штрафних санкцій за nereєстрацію податкових накладних за операціями без надання накладної отримувачу (покупцю), які не підпадають під винятки, встановлені пунктом 120-1.2 статті 120-1 Податкового кодексу України в редакціях як до, так і після 23 травня 2020 року, в розмірі 50 % від суми податку на додану вартість

19 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Чернівецькій області на рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 12 жовтня 2021 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 25 січня 2022 року у справі № 600/2658/20-а за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Інвест Альянс» до Головного управління Державної податкової служби у Чернівецькій області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Здійснені операції оподатковувалися податком на додану вартість, відображеним у звітності платника. Податкові накладні не надавалися покупцю, не були складені за операціями, звільненими від оподаткування або які оподатковуються за нульовою ставкою, а також не були зареєстровані в Єдиному реєстрі податкових накладних за операціями, які були здійснені в липні, серпні, вересні 2017 року, і станом на час розгляду справи судами попередніх інстанцій. Податкове повідомлення-рішення було прийнято 09 липня 2020 року, тобто штрафні санкції були застосовані після набрання чинності Закону України від 16 січня 2020 року № 466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» (далі – Закон № 466-IX).

Чернівецький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду, повністю задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що для звільнення від відповідальності, встановленої пунктом 120-1.2 статті 120-1 Податкового кодексу України, необхідна наявність двох обов'язкових складових: (1) податкова накладна не повинна надаватись отримувачу (покупцю) (2) та має бути складена на постачання товарів / послуг для операцій, які звільнені від оподаткування або які оподатковуються за нульовою ставкою. З моменту набрання чинності Законом № 466-IX та станом на час ухвалення судового рішення, контролюючий орган не виконав вимог абзацу другого пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, оскільки не відкликав податкове повідомлення-рішення та не прийняв нове про застосування штрафу у розмірі, визначеному згідно з абзацом першим пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України.

Застосовуючи висновок Верховного Суду щодо застосування пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України до спірних у цій справі правовідносин (у постанові від 29 липня 2020 року у справі № 440/813/19), суди попередніх інстанцій не звернули увагу на те, що такий висновок висловлено у справах, предметом спору у яких були податкові повідомлення-рішення, прийняті до моменту набрання чинності Законом № 466-IX.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та ухваливши нове рішення, яким відмовив у задоволенні позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

Дата прийняття податкових повідомлень-рішень є істотною обставиною, яка впливає на умови застосування пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України та здійснення перерахунку вже застосованих штрафних санкцій. Пунктом 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України законодавець запровадив ретроспективні положення (у період з 01 січня 2017 року до 23 травня 2020 року – дати набрання чинності Законом № 466-IX), за наведених у цій же нормі умов, щодо перерахування вже застосованих штрафних санкцій за nereєстрацію податкових накладних за операціями без надання накладної отримувачу (покупцю). У внесених змінах до пункту 120-1.2 статті 120-1 Податкового кодексу України такий вид накладної не знайшов своє відображення з-поміж тих накладних, за nereєстрацію яких штрафні санкції застосовуються в меншому розмірі та/або не застосовуються взагалі.

Застосування штрафних санкцій після набрання чинності Законом № 466-IX виключає можливість застосування пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, який стосується перерахунку вже застосованих станом на 23 травня 2020 року штрафних санкцій.

Пункт 120-1.2 статті 120-1 Податкового кодексу України в редакції, чинній до 23 травня 2020 року, а також після цієї дати, встановлює відповідальність за nereєстрацію податкової накладної (крім тих, які визначені цією нормою) у вигляді застосування штрафних санкцій в розмірі 50 відсотків суми податкових

зобов'язань з податку на додану вартість, зазначеної у такій податковій накладній та/або розрахунку коригування до податкової накладної, або від суми податку на додану вартість, нарахованого за операцією з постачання товарів / послуг, якщо податкову накладну на таку операцію не складено. Правомірним є застосування штрафних санкцій за nereєстрацію податкових накладних за операціями без надання накладної отримувачу (покупцю), які не підпадають під винятки, встановлені пунктом 120-1.2 статті 120-1 Податкового кодексу України в редакціях як до, так і після 23 травня 2020 року, в розмірі 50 відсотків від суми податку на додану вартість.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2022 року у справі № 600/2658/20-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106867726>.

2. Реалізація публічної фінансової політики

2.1. Про визначення вартості транспортно-експедиційних послуг під час митного оформлення товару

Вартість послуг з міжнародних перевезень оподатковується за ставкою 0 %, якщо платник діяв як експедитор в інтересах споживача послуг з міжнародних перевезень вантажу морським транспортом, організовував такі перевезення, отримував на свій рахунок грошові кошти від замовників послуг, перераховував ці кошти перевізнику, тобто здійснював операції з постачання послуг з міжнародного перевезення вантажів морським транспортом. За ставкою 20 % у податковому обліку має оподатковуватись обсяг продажу з операцій з постачання експедиторських послуг (вартість винагороди експедитора)

18 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Полтавської митниці Держаної фіскальної служби на постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 10 жовтня 2017 року у справі № 552/1982/16-а за позовом платника до Полтавської митниці Держаної фіскальної служби про скасування постанови у справі про порушення митних правил.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган прийняв постанову про порушення митних правил, оскільки платник не включив до складу митної вартості товару транспортно-експедиційні послуги, які не були розподілені до та після митного кордону України. Не погоджуючись з такими висновками, платник указав, що надав документи, які підтверджують вартість витрат на транспортування вантажу до місця ввезення на митну територію України, визначену на підставі відомостей в документах, наданих експедитором, правильність яких контролюючий орган не заперечував під час митного оформлення товару. Платник у рахунку на оплату транспортно-експедиторських послуг розмежував витрати на ті, які були здійснені до митного кордону України (без податку на додану

вартість) та після його перетину (податок на додану вартість у розмірі 20%), до яких було віднесено й транспортно-експедиторські послуги. Коригування митної вартості не було проведено. Товар був випущений у вільний обіг.

Київський районний суд міста Полтави постановою від 07 червня 2017 року відмовив у задоволенні позову. Суд першої інстанції дійшов висновку, що оскільки документи щодо підтвердження вартості витрат на транспортування вантажу до місця ввезення на митну територію України суперечать дійсній вартості транспортних послуг, то в діях платника наявна об'єктивна сторона складу правопорушення, встановленого статтею 485 Митного кодексу України.

Харківський апеляційний адміністративний суд постановою скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким задовольнив позов. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що під час декларування митної вартості товару платник указав вартість витрат на транспортування вантажу до місця ввезення на митну територію України, на підтвердження чого надав довідку, дані якої повністю відповідають даним довідки, наданої експедитором, скерованої до контролюючих органів. Правильність цих документів не було заперечено чи спростовано під час митного оформлення товару, а коригування митної вартості не було проведено.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Вартість послуг з міжнародних перевезень оподатковується за ставкою 0%, якщо платник діяв як експедитор в інтересах споживача послуг з міжнародних перевезень вантажу морським транспортом, організував такі перевезення, отримував на свій рахунок грошові кошти від замовників послуг, перераховував ці кошти перевізнику, тобто здійснював операції з постачання послуг з міжнародного перевезення вантажів морським транспортом. За ставкою 20% в податковому обліку має оподатковуватись обсяг продаж з операцій з постачання експедиторських послуг (вартість винагороди експедитора).

Якщо експедитор розмежував у документах міжнародні перевезення морським транспортом, міжнародні автопослуги до митного кордону України, міжнародні автопослуги після митного кордону України, а також окремо транспортно-експедиційні-послуги, які оподатковуються за ставкою 20%, то відсутня вина платника у формі умислу, спрямованого на заявлення в митній декларації неправдивих відомостей для досягнення мети у вигляді неправомірного зменшення митних платежів і склад правопорушення, визначений статтею 485 Митного кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 жовтня 2022 року у справі № 552/1982/16-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106840513>.

2.2. Про визначення статусу суб'єкта вільної економічної зони «Крим»

Застереження в пункті 9.4 статті 9 Закону України від 12 серпня 2014 року № 1636-VII «Про створення вільної економічної зони “Крим”» щодо непоширення на розрахунки за операціями резидентів України норм Закону України від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» обумовлено здійсненням відповідних операцій з особами, місцезнаходженням яких є територія вільної економічної зони «Крим». Юридичні особи, фізичні особи – підприємці та фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, місцезнаходженням (місцем проживання) яких є така територія, мають право здійснювати господарську діяльність лише після зміни їхньої податкової адреси на іншу, на території України

26 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Центрального міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків на рішення Київського окружного адміністративного суду від 26 квітня 2021 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 01 грудня 2021 року у справі № 320/5804/18 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фоззі-Фуд» до Офісу великих платників податків Державної податкової служби (Центрального міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків як правонаступника) про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки платника податків дійшов висновків про порушення строків розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами з нерезидентами та наявність підстав для нарахування пені за порушення строків зарахування валютної виручки за операціями експорту товарів. Платник, не погоджуючись з такими висновками, вказав, що не порушував положень Закону України від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», оскільки у межах строків для зарахування валютної виручки звернувся до третейського суду з вимогами про стягнення заборгованості з контрагентів-нерезидентів, що зупиняє нарахування пені.

Київський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що оскільки Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» тимчасово окуповану територію України визначив невіддільною частиною території України, то на території України перебувають грошові активи (валютні цінності), стосовно належного декларування яких виник спір, за укладеними договорами з контрагентом платника з місцезнаходженням на території вільної економічної зони «Крим». Ураховуючи, що з приводу нездійснення оплати нерезидентами-покупцями за зовнішньоекономічними договорами платник ініціював вирішення спорів арбітражним (третейським) судом, створеним на підставі приписів Закону України від 24 лютого 1994 року № 4002-XII «Про міжнародний

комерційний арбітраж», то подання позовних заяв до дати закінчення строків повернення валютної виручки та ухвалення рішення арбітражним судом, зумовлює звільнення платника від відповідальності за порушення строку розрахунку у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши рішення судів попередніх інстанцій та відмовивши в задоволенні позову в частині податкового зобов'язання зі сплати пені за порушення валютного законодавства. В іншій частині справу було направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Застереження в пункті 9.4 статті 9 Закону України від 12 серпня 2014 року № 1636-VII «Про створення вільної економічної зони „Крим“» щодо непоширення на розрахунки за операціями резидентів України норм Закону України від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» обумовлено здійсненням відповідних операцій з особами, місцезнаходженням яких є територія вільної економічної зони «Крим». Юридичні особи, фізичні особи-підприємці та фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, місцезнаходженням (місцем проживання) яких є така територія, мають право здійснювати господарську діяльність лише після зміни їхньої податкової адреси на іншу, на території України відповідно до частини другої статті 13 Закону України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

Щодо звільнення від відповідальності за порушення строку розрахунку у сфері зовнішньоекономічної діяльності суди мають надавати юридичну оцінку змісту умов угод між сторонами щодо вирішення спорів між учасниками зовнішньоекономічного контракту, а також установити, чи є суд, до якого звернувся платник, судом, створеним саме на підставі положень Закону України від 24 лютого 1994 року № 4002-XII «Про міжнародний комерційний арбітраж». З'ясування компетенції третейського суду ухвалювати арбітражне рішення має визначальне значення для підтвердження обґрунтованості встановленого порушення статті 1 Закону України від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 жовтня 2022 року у справі № 320/5804/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107010231>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Про правові наслідки для ліцензіата за невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов провадження господарської діяльності та повторного допущення їх порушення

Складання акта про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов провадження виду господарської діяльності й акта про повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов за результатами проведення заходу контролю мають різні правові наслідки для ліцензіата.

Аналіз статті 16 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» свідчить про те, що вказана норма визначає процедури зупинення та анулювання ліцензії, які є різними за своєю суттю і застосовуються до ліцензіата за порушення ним ліцензійних умов послідовно з метою надання ліцензіату можливості усунути порушення, що стали підставою для зупинення дії ліцензії повністю або частково.

Анулювання ліцензії – крайній захід, що застосовується до ліцензіата, зокрема в разі неусунення ним протягом строку повного або часткового зупинення дії ліцензії підстав, що стали причиною для її повного або часткового зупинення, про що складається відповідний акт, а також вчинення ліцензіатом повторного порушення ліцензійних умов, а саме вчинення таким ліцензіатом протягом року з дня видання органом ліцензування розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов нового порушення однієї чи більше вимог ліцензійних умов, щодо яких видавалося таке розпорядження, про що також складається відповідний акт. Водночас повторність порушення ліцензійних умов кваліфікується, якщо ліцензіат протягом року з дня видання органом ліцензування розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов вчиняє нове порушення однієї або декількох вимог ліцензійних умов, щодо яких видавалося таке розпорядження та які були усунуті ліцензіатом на виконання вказаного розпорядження чи у зв'язку із зупиненням ліцензії, оскільки неусунення ліцензіатом протягом строку повного або часткового зупинення дії ліцензії підстав, що стали причиною для її повного або часткового зупинення, є окремою підставою для анулювання ліцензії

19 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ТОВ «Екологічні переробні технології» на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 27.10.2021 та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 22.02.2022 у справі № 200/7428/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Екологічні переробні технології» до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України про визнання протиправними дій, визнання протиправним та скасування наказу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період з 18.11.2020 до 19.11.2020 Мінзахистудовкілля проведено позапланову перевірку ТОВ «Екологічні переробні технології» щодо додержання суб'єктом господарювання ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами, за наслідками здійснення якої 25.11.2020 було прийнято розпорядження, яким позивача зобов'язано усунути виявлені порушення у термін до 25.12.2020.

18.03.2021 з метою перевірки виконання суб'єктом господарювання розпорядження Мінзахистудовкілля від 25.11.2020 було проведено позаплановий захід державного нагляду (контролю), за наслідками якого складено акт про невиконання ТОВ «Екологічні переробні технології» вказаного розпорядження.

26.03.2021 Мінзахистудовкілля за результатами проведення позапланового заходу державного нагляду (контролю) було складено акт про повторне порушення ТОВ «Екологічні переробні технології» ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами.

В акті зафіксовано, що з аналізу виявлених порушень ліцензійних умов ТОВ «Екологічні переробні технології» під час перевірки з 25.03.2020 по 26.03.2021 та порівнявши їх з порушеннями, які були виявлені під час попередніх перевірок, встановлено повторне порушення ліцензіатом пунктів 11, 12, 14, 16 Ліцензійних умов.

На підставі акта від 26.03.2021 про повторне порушення ТОВ «Екологічні переробні технології» Ліцензійних умов відповідачем видано наказ від 01.04.2021 «Про анулювання ліцензії».

Донецький окружний адміністративний суд рішенням від 27.10.2021, залишеним без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду від 22.02.2022, відмовив у задоволенні позовних вимог.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій в частині відмови у задоволенні позовної вимоги про визнання протиправним та скасування наказу із ухваленням нового рішення про її задоволення.

Визнав протиправним та скасував наказ в частині анулювання позивачу ліцензії на право провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами.

Скасував рішення судів попередніх інстанцій в частині відмови у задоволенні позовної вимоги про визнання протиправними дії посадових осіб суб'єкта владних повноважень щодо складання акта позапланової перевірки із закриттям провадження у справі в цій частині.

ОЦІНКА СУДУ

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (далі- Закон № 222-VIII) регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальності за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності.

Цим нормативно-правовим актом передбачена певна послідовність дій контролюючого органу у процедурі державного нагляду за додержанням органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування, який здійснюється шляхом проведення планових та позапланових перевірок, за результатом проведення яких складаються відповідні акти, у яких фіксуються виявлені при проведенні тієї або іншої перевірки у процесі нагляду і контроль у сфері ліцензування порушення, а також акти, що є підставою для анулювання ліцензії, які складаються як окремі документи.

На думку Верховного Суду, складання акта про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов провадження виду господарської діяльності та акта про повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов за результатами проведення заходу контролю мають різні правові наслідки для ліцензіата.

Аналіз статті 16 Закону № 222-VIII свідчить про те, що вказаною нормою визначено процедури зупинення та анулювання ліцензії, які є різними за своєю суттю та застосовуються до ліцензіата за порушення ним ліцензійних умов послідовно з метою надання ліцензіату можливості усунути порушення, що стали підставою для зупинення дії ліцензії повністю або частково.

Колегія суддів вважала за необхідне наголосити на тому, що анулювання ліцензії є крайнім заходом, що застосовується до ліцензіата, зокрема у разі неусунення ліцензіатом протягом строку повного або часткового зупинення дії ліцензії підстав, що стали причиною для її повного або часткового зупинення, про що складається відповідний акт, а також вчинення ліцензіатом повторного порушення ліцензійних умов, а саме вчинення таким ліцензіатом протягом року з дня видання органом ліцензування розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов нового порушення однієї або більше вимог ліцензійних умов, щодо яких видавалося таке розпорядження, про що також складається відповідний акт.

При цьому, повторність порушення ліцензійних умов кваліфікується у тому разі, коли ліцензіатом протягом року з дня видання органом ліцензування розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов вчиняються нове порушення однієї або декількох вимоги ліцензійних умов, щодо яких видавалося таке розпорядження, та які були усунуті ліцензіатом на виконання вказаного розпорядження чи у зв'язку із зупиненням ліцензії, оскільки неусунення ліцензіатом протягом строку повного або часткового зупинення дії ліцензії підстав, що стали причиною для її повного або часткового зупинення, є окремою підставою для анулювання ліцензії.

Разом з цим, матеріали справи не містять відомостей про те, що після складання посадовими особами відповідача акта від 18.03.2021 про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов провадження виду господарської діяльності (частини виду господарської діяльності) Мінзахистудовкілля приймалось рішення про зупинення дії ліцензії повністю або частково.

Вказане свідчить про те, що відповідач, всупереч положенням статті 16 Закону № 222-VIII, не дотримався процедури застосування до позивача крайнього заходу у вигляді анулювання ліцензії, оскільки не дав ліцензіату можливості усунути порушення ліцензійних умов через механізм тимчасового зупинення ліцензії.

За таких обставин Верховний Суд вважав помилковими висновки судів попередніх інстанцій в цій частині позовних вимог.

Керуючись тим, що акт перевірки є лише службовим документом, що фіксує проведення перевірки та висновки контролюючого органу щодо наявності чи відсутності порушень вимог законодавства, тобто такий акт та дії посадових осіб контролюючого органу зі складання цього акта не створюють правових наслідків, не породжують, не змінюють та не звужують права особи, не встановлюють для неї додаткових обов'язків та не покладають відповідальність, а тому не є рішенням суб'єкта владних повноважень у розумінні статті 5 КАС України, яке може бути оскаржено до адміністративного суду, Верховний Суд вирішив закрити провадження в цій частині позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2022 року у справі № 200/7428/21 можна ознайомитися за посиланням –<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106839104>.

2. Про право на зарахування особи до іншого навчального закладу на підставі академічної довідки

У разі відрахування особи з вищого навчального закладу у зв'язку з її переведенням такий особі видається академічна довідка, яка повинна містити інформацію про результати навчання за період навчання до відрахування. Така довідка є підставою для зарахування до іншого навчального закладу

18 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 26.07.2021 у справі № 640/4574/20 за позовом ОСОБА_1 до Міністерства освіти і науки України, третя особа - Державне підприємство МОН України «Інформаційно-іміджевий центр» про визнання протиправними дій
ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У серпні 2019 року з метою працевлаштування та здійснення професійної діяльності в Україні позивач звернувся до відповідача за визнанням диплому, здобутого у Воронежському державному медичному університеті імені М.Н. Бурденко.

24.09.2019 Директоратом стратегічного планування та європейської інтеграції МОН України прийнято рішення про відмову у визнанні диплому про освіту.

Зважаючи на узагальнення підстав для відмови позивачу у визнанні диплома, адвокат останнього звернувся із адвокатським запитом від 09.12.2019 і отримав від Національного інформаційного центру академічної мобільності ДП «Інформаційно-іміджевий центр» відповідь від 17.12.2019.

У цій відповіді повідомлялось, що відповідно до аналізу архівних матеріалів щодо звернень громадян та завершених справ про визнання в Україні іноземних документів про освіту, ОСОБА_1 17.07.2019 звернувся до Міністерства освіти і науки України із заявою на проведення процедури визнання його іноземного освітнього документа. Міністерством освіти і науки України було проведено процедуру визнання

вищезазначеного документа про освіту. У ході процедури визнання прийнято рішення про відмову у визнанні такого документа на підставі: підпункту 13 пункту 2 розділу VI Порядку №504, частин другої та третьої статті 9 Закону №1207-VII; листа від 31.07.2019 Воронежського державного медичного університету імені М.Н. Бурденко.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 23 квітня 2021 року позов задовольнив.

Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 26 липня 2021 року скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове - про відмову у задоволенні позову.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення суду апеляційної інстанції без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Процедура визнання в Україні здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів вищої освіти визначена Порядком визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 05.05.2015 № 504 (далі - Порядок №504) .

Визнання документа про вищу освіту, здобуту за кордоном, можливе у разі відповідності такого документу вимогам цього Порядку.

Відповідно до положень розділу VI Порядку №504 ступені вищої освіти, присуджені освітніми установами, мають визнаватися компетентними органами, якщо немає суттєвої різниці між іноземною кваліфікацією, визнання якої запитує Заявник, та відповідною кваліфікацією в Україні, за винятком випадків, зазначених у пункті 2 цього розділу.

Компетентний орган на підставі висновку приймає одне з таких рішень, яке оформлюється в установленому законодавством порядку: про визнання Документа, на підставі якого Заявнику видається Свідоцтво; про відмову у визнанні поданого Документа, про що Заявнику направляється відповідне повідомлення із зазначенням підстав прийняття такого рішення.

У цій справі, підставою для відмови позивачу у визнанні диплома спеціаліста від 05.07.2019, виданого Воронежським державним медичним університетом ім. М.Н. Бурденко компетентним органом була та обставина, що зазначений документ про освіту було одержано на підставі документа про освіту, який відповідно до норм законодавства не надавав його власнику відповідних академічних прав, а саме довідки про періоди навчання від 10.09.2018, виданої Кримським федеральним університетом імені В.І. Вернадського.

Відповідно до пункту 2 розділу I Порядку № 504 документ про освіту (освітній документ) - документ, який містить дані власника документа про ступінь вищої освіти, фахову спеціалізацію або професійну перепідготовку випускника освітньої установи або засвідчують проходження періоду навчання.

Отже, документом про освіту є, зокрема і документ, який засвідчує проходження періоду навчання, у даній справі це довідка про період навчання.

Особа, відрахована з закладу вищої освіти до завершення навчання за освітньою програмою, отримує академічну довідку, що містить інформацію про результати навчання, назви дисциплін, отримані оцінки і здобуту кількість кредитів ЄКТС. Зразок

академічної довідки встановлюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (частина перша статті 46 Закону України «Про освіту»).

Тобто, у випадку відрахування особи з вищого навчального закладу у зв'язку із її переведенням, такій особі видається академічна довідка, яка повинна містити інформацію про результати навчання за період навчання до відрахування, і така довідка є підставою для зарахування до іншого навчального закладу.

ОСОБА_1 навчався у Федеральній державній бюджетній освітній установі вищої освіти «Воронезький державний медичний університет імені М.Н. Бурденко» на комерційно-договірній основі з 01.09.2018 до 30.06.2019. Водночас ОСОБА_1 зарахований до цього навчального закладу 01.09.2018 до контингенту студентів 6 курсу за спеціальністю 31.05.01 «лікувальна справа» у порядку переведення із Кримського федерального університету імені В.І. Вернадського на підставі довідки про період навчання від 10.09.2018, яка видана Кримським федеральним університетом імені В.І. Вернадського.

Таким чином, фактичною підставою для зарахування позивача до вищого навчального закладу, яким видано диплом спеціаліста була довідка про період навчання, яка на думку суду, фактично є академічною довідкою.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (далі – Закон № 1207-VII) державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом.

Будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків.

Згідно статті 1 Закону № 1207-VII тимчасово окупована Російською Федерацією територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Як видно з матеріалів справи, під час проходження процедури визнання іноземного документа про освіту, виданого на ім'я ОСОБА_1, було встановлено, що довідка від 10.09.2018 є документом про період навчання, який не дає власнику відповідних академічних прав, оскільки була видана Кримським федеральним університетом імені В.І. Вернадського, який діє на тимчасово окупованій території України та відсутній в реєстрі суб'єктів освітньої діяльності України і не є визнаним в системі освіти України.

Отже, ця довідка про період навчання, видана нелегітимною установою та не надає їй власнику відповідних академічних прав.

За таких обставин Верховний Суд дійшов висновку, що у відповідача були відсутні підстави для прийняття рішення про визнання документа про освіту позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 жовтня 2022 року у справі № 640/4574/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106814787>.

3. Про розмір ставок портових зборів для суден, які виконують рейси в каботажному плаванні під іноземним прапором

Керуючись визначеннями, наведеними в нормах статей 131, 132 Кодексу торговельного мореплавства України та статті 97 Митного кодексу України, до внутрішніх (каботажних) перевезень неможливо застосовувати ставки корабельного збору для міжнародних перевезень, адже згідно з наведеним визначенням міжнародних перевезень вони здійснюються виключно між портами України й міжнародними портами (тобто обов'язковою умовою для застосування цієї ставки збору є захід (вихід) судна в закордонний порт). Натомість у поданому випадку за визначенням, наведеним у статті 131 Кодексу торговельного мореплавства України та статті 97 Митного кодексу України, каботажні перевезення здійснюються виключно між внутрішніми портами України. Аналіз вказаної норми й Порядку справляння та розмірів ставок портових зборів, затверджених наказом Міністерства інфраструктури України від 27 травня 2013 року № 316, свідчить про те, що для суден, які виконують рейси в каботажному плаванні під іноземним прапором за відповідним дозволом Міністерства інфраструктури України, ставки корабельного збору чинним законодавством не встановлені.

Отже, надавши дозволи на використання суден під іноземними прапорами для здійснення каботажних перевезень, держава допустила на свій внутрішній ринок іноземних суб'єктів господарювання та прирівняла їх у правах із суб'єктами господарювання, які використовують для здійснення каботажних перевезень судна під Державним прапором України

21 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Портінвест Лоджистік» на постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 07.09.2016 у справі № 815/6436/15 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Портінвест Лоджистік» до Державного підприємства «Адміністрація морських портів України» про визнання протиправними дій та стягнення збитків.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «Портінвест Лоджистік» є морським агентом та здійснює морське агентування суден відповідно до законодавства.

09.10.2015 в Іллічівський морський торговельний порт зайшло судно «Eurasia», прапор - Беліз, судновласник - «FORT GEORGE SHIPPING&TRADING COMPANY LTD», що прийшло під завантаження з метою перевезення вантажу у Маріупольський

морський торговельний порт. Вказане судно агентується ТОВ «Портінвест Лоджистік» та здійснює каботажні перевезення (від українського порту в український порт) відповідно до дозволу, наданого Міністерством інфраструктури України від 14.02.2015.

З початку 2015 року по вересень 2015 року зазначене судно здійснило 18 суднозаходів в Іллічівський морський торговельний порт, за кожен з яких Іллічівська філія ДП «АМПУ» нарахувала корабельний збір за ставками як для суден у каботажному плаванні.

Враховуючи положення ст. 91 Кодексу торговельного мореплавства України (далі -КТМ України), які вимушують агента оплачувати рахунки, з 22.10.2015 ДП «АМПУ» (в особі її Южненської філії) почала здійснювати розрахунок корабельного збору для категорії суден в морському порту Южний на підставі ставок для суден в закордонному плаванні.

Певна категорія суден, що заходили в акваторії Іллічівського морського торговельного порту та морського торговельного порту Южний, отримали відповідні дозволи Міністерства інфраструктури України на здійснення каботажних перевезень та прямували до Маріупольського морського торговельного порту. Агентування перелічених суден здійснював позивач, у зв'язку з чим, з метою уникнення простою суден, він вимушений був перерахувати Іллічівській та Южненській філії ДП «АМПУ» портові збори, в тому числі корабельний збір.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив із незаконності встановлення відповідачем тарифів корабельного збору при здійсненні каботажних перевезень залежно від державної належності судна, що порушує принцип рівності та допускає дискримінацію суб'єктів господарювання, та свідчить про невідповідність дій відповідача вимогам ч. 2 ст. 19 Конституції України.

Скасовуючи рішення та відмовляючи у задоволенні позову, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про правомірність дій відповідача щодо нарахування корабельного збору у відповідності до Порядку справляння та розміри ставок портових зборів, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури України від 27.05. 2013 №316 «Про портові збори», та норм чинного законодавства.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення суду апеляційної інстанції, рішення суду першої інстанції залишив в силі.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі з'ясовувалося питання щодо розміру ставок корабельного збору для каботажних перевезень, які здійснюються суднами під іноземними прапорами між пунктами на митній території України без заходження до іноземних портів.

Відповідно до ст. 131 КТМ України перевезення між портами України здійснюються суднами, що плавають під Державним прапором України, а також суднами, що плавають під іноземним прапором за умови одержання на це дозволу центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері транспорту.

Згідно із ст. 132 КТМ України перевезення між портами України та іноземними портами можуть здійснюватися як суднами, що плавають під Державним прапором України, так і за умови взаємності суднами, що плавають під іноземним прапором.

Чинне на час виникнення спірних правовідносин законодавство розрізняє два види перевезень: каботажні перевезення (перевезення між портами України, ст.131 КТМ України, ст. 97 Митного Кодексу України (далі – МК України) та міжнародні перевезення (перевезення між портами України та іноземними портами, ст.132 КТМ України).

Виходячи з визначень, наведених у цих правових нормах, Суд погодився з позицією суду першої інстанції про те, що неможливо застосовувати до внутрішніх (каботажних) перевезень ставки корабельного збору для міжнародних перевезень, адже згідно наведеного визначення міжнародних перевезень вони здійснюються виключно між портами України та міжнародними портами (тобто обов'язковою умовою для застосування цієї ставки збору є захід (вихід) судна у закордонний порт), а в даному випадку за визначенням, наведеним у ст.131 КТМ України та ст. 97 МК України, каботажні перевезення здійснюються виключно між внутрішніми портами України.

Аналіз вказаної норми та Порядку справляння та розміри ставок портових зборів, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури України від 27.05.2013 №316 свідчить про те, що для суден, які виконують рейси у каботажному плаванні під іноземним прапором за відповідним дозволом Міністерства інфраструктури України, ставки корабельного збору чинним законодавством не встановлені.

Надавши відповідно зі ст.131 КТМ України дозволи Міністерства інфраструктури України на використання суден під іноземними прапорами для здійснення каботажних перевезень, держава допустила на свій внутрішній ринок іноземних суб'єктів господарювання та прирівняла їх у правах з суб'єктами господарювання, які використовують для здійснення каботажних перевезень судна під Державним прапором України.

Крім того, у постанові від 27.02.2018 у справі №916/4405/15 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду дійшов такого висновку:

«Застосування ставки корабельного збору, встановленої для суден у закордонному плаванні, для судна, що здійснює каботажні перевезення між пунктами на митній території України без заходження до іноземних портів, не передбачено законодавством, що регулює спірні правовідносини.

При цьому державна належність судна, що визначається за прапором, під яким це судно плаває, не є ознакою закордонного плавання; а Порядок не пов'язує застосування ставки корабельного збору для суден у закордонному плаванні з прапором, під яким плаває відповідне судно».

За такого правового тлумачення, Верховний Суд погодився з висновками суду першої інстанції про те, що для забезпечення принципу рівності умов суб'єктів господарювання на ринку каботажних перевезень, в умовах правової невизначеності, для уникнення дискримінації суб'єкта господарювання, відповідач повинен був застосовувати для суден позивача ставки корабельного збору для каботажних перевезень на рівні суден, що ходять під Державним прапором України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 жовтня 2022 року у справі № 815/6436/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106915070>.

4. Про обставини, які свідчать про недопуск органу ліцензування до проведення перевірки

Відмова в проведенні перевірки – це протиправні дії або бездіяльність ліцензіата, що мають наслідком неможливість проведення перевірки. Зважаючи на те, що в такий спосіб ліцензіат фактично уникає державного контролю (нагляду) у сфері ліцензування, закон встановлює сувору санкцію за це правопорушення – анулювання ліцензії.

Недопуском ліцензіатом органу ліцензування до проведення перевірки слід вважати такі обставини (у сукупності), що фактично унеможливили здійснення перевірки визначених питань та встановлення стану додержання ліцензіатом вимог ліцензійних умов. Якщо ж здійснити перевірку діяльності та встановити дійсний стан додержання ліцензіатом вимог ліцензійних умов за наданими документами вдалося, то ненадання окремих документів, відсутніх у ліцензіата, не можна вважати недопуском органу ліцензування до перевірки

24 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг на рішення Миколаївського окружного адміністративного суду від 05 грудня 2019 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 11 березня 2020 року у справі № 400/3059/19 за позовом ТОВ «ЛАЙМ МАНІ» до Національного Банку України про визнання протиправними та скасування розпорядження.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

11 червня 2019 року Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг видано розпорядження «Про здійснення позапланового заходу державного нагляду (контролю) Товариства з обмеженою відповідальністю «ЛАЙМ МАНІ».

21 червня 2019 року Нацкомфінпослуг вручено директору Товариства з обмеженою відповідальністю «ЛАЙМ МАНІ» вимогу щодо надання інформації та документів, в якій вимагалось у товариства надати письмові пояснення та документи, зазначені в пунктах 1-48 вимоги.

На виконання зазначеної вимоги органу ліцензування Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛАЙМ МАНІ» листом від 21 червня 2019 року надало копії первинних документів, які є у наявності товариства. На думку товариства, копії наданих документів повністю розкривають зміст запитуваної перевіряючими інформації та не потребують пояснень.

24 червня 2019 року Нацкомфінпослуг складено акт про відмову Товариства з обмеженою відповідальністю «ЛАЙМ МАНІ» у проведенні перевірки, яким зафіксовано, що товариством не надано інспекційній групі Нацкомфінпослуг пояснень та інформації у повному обсязі, який запитувався.

27 червня 2019 року Нацкомфінпослуг винесено спірне розпорядження, яким позивачу анульовано ліцензії на провадження господарської діяльності з надання

фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів), а саме: на надання коштів у позику, в тому числі на умовах фінансового кредиту, а також ліцензії на надання послуг з факторингу.

Миколаївський окружний адміністративний суд рішенням від 05 грудня 2019 року, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду від 11 березня 2020 року, позов задовольнив.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

За приписами частини 1 статті 16 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» анулюванням ліцензії є позбавлення ліцензіата права на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, шляхом прийняття органом ліцензування рішення про анулювання його ліцензії.

Однією з підстав для прийняття рішення про анулювання ліцензії, передбаченою пунктом 8 частини 2 статті 16 вказаного Закону є акт про відмову ліцензіата у проведенні перевірки органом ліцензування. Відмовою ліцензіата у проведенні перевірки органом ліцензування вважається недопуск уповноважених посадових осіб органу ліцензування до здійснення перевірки додержання ліцензіатом вимог відповідних ліцензійних умов за відсутності передбачених для цього законом підстав (зокрема, ненадання документів, інформації щодо предмета перевірки на письмову вимогу посадових осіб органу ліцензування, відмова в доступі посадових осіб органу ліцензування до місць провадження діяльності, що підлягає ліцензуванню, об'єктів, що використовуються ліцензіатом при провадженні діяльності, що підлягає ліцензуванню, або відсутність протягом першого дня перевірки за місцезнаходженням ліцензіата особи, уповноваженої представляти інтереси ліцензіата на час проведення перевірки).

Верховний Суд проаналізувавши норми права, якими врегульовані спірні правовідносини зазначив, що недопуском ліцензіатом органу ліцензування до проведення перевірки слід вважати такі обставини (у сукупності), що фактично унеможливили здійснення перевірки визначених питань та встановлення стану додержання ліцензіатом вимог ліцензійних умов. Якщо ж здійснити перевірочну діяльність та встановити дійсний стан додержання ліцензіатом вимог ліцензійних умов за наданими документами вдалося, то ненадання окремих документів, відсутніх у ліцензіата, не можна вважати недопуском органу ліцензування до перевірки.

При цьому відсутність у ліцензіата окремих документів (обов'язок щодо отримання яких позивач взагалі заперечує) не є тотожним поняттю "ненадання документів на вимогу органу ліцензування".

У цій справі було встановлено, що на письмову вимогу органу ліцензування позивач надав копії первинних документів, які були у наявності.

Нацкомфінпослуг в акті про відмову у проведенні перевірки від 24 червня 2019 року зазначав, що вимога виконана частково: 29 з 48 пунктів вимоги не виконані, а саме пункти 1, 2, 3, 4, 9, 13, 17, 18, 19, 20, 25, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 41, 45 та 47 вимоги.

Вказані пункти вимоги стосувалися договірних відносин з громадянами ОСОБА_2, ОСОБА_1 і ОСОБА_3.

Позивач наполягав, що надані ним на виконання вимоги відповідача документи за своєю суттю розкривали зміст запитаної інформації та не потребували додаткових пояснень.

З огляду на те, що пункти вимоги Нацкомфінпослуг від 21 червня 2019 року були взаємопов'язані між собою, позивач надав первинні документи, які підтверджують всі наявні у нього договірні відносини з громадянами ОСОБА_2, ОСОБА_1 і ОСОБА_3, Верховний Суд дійшов висновку, що Нацкомфінпослуг мало можливість здійснити перевірочну діяльність. Своєю чергою, застосування найсуворішої санкції у вигляді анулювання ліцензії констатував невинуватим у розрізі обставин цієї справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 жовтня 2022 року у справі № 400/3059/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106915072>.

5. Про підставу призначення та виплати члену сім'ї медичного працівника, смерть якого настала внаслідок його інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19, страхової виплати

Підставою для призначення та виплати члену сім'ї медичного працівника, смерть якого настала внаслідок його інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19, страхової виплати є результати розслідування випадків смерті медичних працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я, що надають первинну, екстрену, а також у стаціонарних умовах вторинну (спеціалізовану) і третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, внаслідок інфікування коронавірусом SARS-CoV-2, яке здійснюється відповідно до пунктів 141-1–141-14 Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 337.

Факт смерті медичного працівника з причин, пов'язаних з його інфікуванням COVID-19 під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, встановлюється комісією (спеціальною комісією) з розслідування (спеціального розслідування) та оформляється актом розслідування нещасного випадку за встановленою формою

03 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 7 грудня 2021 року у справі № 520/12333/21 за позовом ОСОБА_1 до Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Харківській області про визнання протиправною бездіяльності відповідача, а саме, не призначення виплати, як члену сім'ї медичного працівника -

ОСОБА_2, смерть якого настала внаслідок COVID-19 та зобов'язання відповідача призначити їй відповідну виплату.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_2 працював головним лікарем Комунального некомерційного підприємства «Міська багатoproфільна лікарня № 18» Харківської міської ради (далі КНП «МБЛ № 18» ХМР).

В матеріалах справи наявний акт розслідування (спеціального розслідування) нещасного випадку, гострого професійного захворювання (отруєння), аварії, що стався (сталася) 12.10.2020 на Комунальному некомерційному підприємстві «Міська багатoproфільна лікарня № 18» Харківської міської ради від 04.11.2020 (далі також - Акт розслідування від 04.11.2020). У вказаному акті зазначено, що головний лікар КНП «МБЛ № 18» ХМР ОСОБА_2 з 1 жовтня 2020 року по 9 жовтня 2020 року щоденно проводив обходи та огляди хворих на коронавірусну хворобу, що перебували на лікуванні у відділенні і мали позитивний результат аналізу методом ПЛР на COVID-19.

10.10.2020 в ОСОБА_2 погіршився стан здоров'я, у зв'язку із чим він пройшов тестування на COVID-19. Результатом аналізу від 10 жовтня 2020 року № 11009 ПЛР, РНК SARS-CoV-2 виявлено, у зв'язку із чим з 12 жовтня 2020 року ОСОБА_2 перебував на стаціонарному лікуванні в КНП «МБЛ № 18» ХМР.

За висновком комісії, на підставі зібраних матеріалів розслідування, розглянувши обставини та причини інфікування на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, комісія встановила, що гостре професійне захворювання сталося 12 жовтня 2020 року з головним лікарем КНП «МБЛ № 18» ХМР ОСОБА_2 під час виконання ним трудових професійних обов'язків з внутрішнім трудовим розпорядком підприємства.

Враховуючи підпункт 1 пункту 52 Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 337 (далі Порядок № 337), комісія вважає гостре професійне захворювання таким, що пов'язане з виробництвом.

Згідно з випискою з акта огляду МСЕК про результати визначення ступеня втрати професійної працездатності у випадках потреби у наданні медичної та соціальної допомоги від 11 лютого 2021 року, ступінь втрати професійної працездатності - 100%, причина втрати професійної працездатності професійне захворювання COVID-19.

Відповідно до свідоцтва про смерть від 5 квітня 2021 року ОСОБА_2 помер.

У довідці про причинний зв'язок смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом зазначено, що причинний зв'язок смерті з профзахворюванням ОСОБА_2 - COVID-19 встановлено з 21 квітня 2021 року.

Дружина померлого, ОСОБА_1, звернулась із заявою від 28.05.2021 до начальника управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у Харківській області, в якій просила призначити страхову виплату відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 року № 1645-III (далі - Закон № 1645-III) та Порядку здійснення страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та визначення їх розмірів,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №498 від 17.06.2020 «Деякі питання надання страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, (далі - Порядок № 498).

До вказаної заяви позивачем було додано: копію акта; копію свідоцтва про смерть; копію паспорта; копію реєстраційного номера облікової картки платника податків; копію свідоцтва про шлюб; копію довідки про причинний зв'язок смерті з професійним захворюванням або трудовим каліцтвом.

Відповідач у листі-відповіді зазначив про відсутність правових підстав для призначення та виплати позивачу страхової виплати, передбаченої Законом № 1645-III у зв'язку зі смертю медичного працівника.

Вважаючи бездіяльність відповідача стосовно не призначення виплати ОСОБА_1, як члену сім'ї медичного працівника ОСОБА_1, смерть якого настала внаслідок COVID-19, протиправною, позивачка звернулася до суду з даним позовом.

Рішенням Харківського окружного адміністративного суду позов задоволено.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив з того, що підтверджений причинний зв'язок смерті ОСОБА_2 з профзахворюванням COVID-19. Позивачка з метою реалізації свого права на призначення страхової виплати здійснила всі необхідні та залежні від неї дії, однак, відповідач призначення виплати позивачці не здійснив. З урахуванням викладеного, суд першої інстанції дійшов висновку, що Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Харківській області протиправно не призначено ОСОБА_1 виплати, як члену сім'ї медичного працівника ОСОБА_2, смерть якого настала внаслідок COVID-19.

Постановою Другого апеляційного адміністративного суду апеляційну скаргу відповідача задоволено, рішення Харківського окружного адміністративного суду скасовано та прийнято нове рішення про відмову у задоволенні позову.

Ухвалюючи зазначене рішення, суд апеляційної інстанції виходив з того, що згідно акта розслідування від 04.11.2020 встановлено, що гостре професійне захворювання сталося 12.10.2020 з головним лікарем КНП «МБЛ № 18» Харківської міської ради ОСОБА_2 під час виконання ним трудових професійних обов'язків згідно з внутрішнім трудовим розпорядком. Комісія вважає гостре професійне захворювання таким, що пов'язане з виробництвом. Проте, вказаний Акт не підтверджує факту смерті з причин інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19.

Приймаючи рішення про задоволення позову, суд першої інстанції не взяв до уваги той факт, що чинним законодавством, а саме Порядком № 337 та Порядком № 498 передбачено встановлення факту смерті з причин, пов'язаних з його інфікуванням COVID-19, саме комісією з розслідування.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши положення частин першої-четвертої статті 39 Закону № 1645-III, статей 4, 9, 22 Закону України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-XII (далі - Закон № 2694-XII), пункти 9, 10, 15, 30-53, 141-1 - 141-7, 141-10 Порядку № 337, пункти

2-7 Порядку № 498 Верховний Суд сформулював наступні правові висновки у спірних правовідносинах, а саме:

- у разі захворювання на інфекційні хвороби медичних та інших працівників, що пов'язані з виконанням професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження збудниками інфекційних хвороб, Держава через територіальні відділення Фонду соціального страхування України забезпечує страхові виплати у разі встановлення медичному працівникові групи інвалідності та ступеня втрати працездатності протягом одного календарного року внаслідок захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження та у разі смерті медичного працівника, що настала внаслідок його інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, членам сім'ї, батькам, утриманцям померлого медичного працівника;

- обов'язок щодо організації розслідування нещасних випадків, професійних захворювань медичних працівників покладається на роботодавців і здійснюється відповідно до пунктів 30-53 Порядку № 337, водночас процедура розслідування випадків смерті медичних працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я, що надають первинну, екстрену, а також в стаціонарних умовах вторинну (спеціалізовану) і третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, внаслідок інфікування коронавірусом SARS-CoV-2, передбачена окремим розділом Порядку № 337, а саме пунктами 141-1 - 141-14;

- проведення розслідування нещасних випадків, професійних захворювань, яке здійснюється відповідно до пунктів 30-53 Порядку № 337, може бути підставою для отримання виплат у розмірах відповідно до пункту 2 Порядку № 498, а саме у разі встановлення медичному працівникові групи інвалідності та ступеня втрати працездатності протягом одного календарного року внаслідок захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження;

- результати розслідування нещасних випадків, професійних захворювань, яке здійснюється відповідно до пунктів 30-53 Порядку № 337, не можуть бути підставою для отримання виплат відповідно до пункту 3 Порядку № 498, оскільки Порядком № 337 (пункти 141-1 - 141-14) передбачено особливу процедуру розслідування випадків смерті медичних працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я, що надають первинну, екстрену, а також в стаціонарних умовах вторинну (спеціалізовану) і третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, внаслідок інфікування коронавірусом SARS-CoV-2. Факт смерті медичного працівника з причин, пов'язаних з його інфікуванням COVID-19 під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, встановлюється комісією

(спеціальною комісією) з розслідування (спеціального розслідування) та оформляється актом розслідування нещасного випадку за встановленою формою.

З огляду на вищезазначене колегія суддів Верховного Суду зазначає, що оскільки звертаючись до відповідача із заявою про отримання виплати у розмірі, передбаченому пунктом 3 Порядку № 498, позивачка не подала примірник акта розслідування (спеціального розслідування) нещасного випадку, гострого професійного захворювання (отруєння), яким встановлено факт смерті медичного працівника з причин, пов'язаних з його інфікуванням COVID-19 під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, то в Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Харківській області були відсутні підстави для здійснення виплати ОСОБА_1 у розмірі 750-кратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року, як члену сім'ї медичного працівника, смерть якого настала внаслідок його інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 3 жовтня 2022 року у справі № 520/12333/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106571164>.

6. Про наявність у дитини, народженої в результаті штучного запліднення, що відбулося після спливу 10 місяців після смерті батьків (одного з батьків), які є годувальниками, права на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника

Право дитини, народженої в результаті штучного запліднення, що відбулося після спливу 10 місяців після смерті батьків (одного з батьків), які в розумінні статті 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» є годувальниками, на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника як складова частина права на соціальний захист, яке гарантується, в тому числі, міжнародними зобов'язаннями України, не може залежати від часу її народження, оскільки таке народження може відбутись і після спливу 10 місяців після смерті годувальника

19 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 15 липня 2022 року у справі № 420/5/22 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Одеській області (далі - ГУ ПФУ в Одеській області), Головного управління Пенсійного фонду України в Запорізькій області (далі - ГУ ПФУ в Запорізькій області) про зобов'язання ГУ ПФУ в Одеській області призначити з 01.10.2021 ОСОБА_1 та ОСОБА_2 пенсію, у зв'язку з втратою годувальника відповідно до Закону України від 09.07.2003 № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV) у розмірі 100 відсотків пенсії за віком померлого годувальника - ОСОБА_3.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

22.09.2016 між позивачкою та ОСОБА_3 було зареєстровано шлюб. ІНФОРМАЦІЯ_3 ОСОБА_3 помер, що підтверджується свідоцтвом про смерть.

20.04.2019 ОСОБА_1 було проведено перенесення ембріонів, які були отримані в результаті запліднення яйцеклітини заявниці та померлого ОСОБА_3.

В результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій у заявниці наступила вагітність, яку вперше було підтверджено 03.05.2019, яка завершилась пологами, в результаті яких народилась донька ОСОБА_2.

Рішенням Суворовського районного суду міста Одеси від 21.07.2021 у справі № 523/19447/20 встановлено факт, що ОСОБА_3 є батьком ОСОБА_2.

В подальшому, позивачка звернулась до ГУ ПФУ в Одеській області із заявою від 01.10.2021 № 8969 про призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника, зазначивши, що кількість утриманців «2», пенсія на іншій підставі не призначалась, на сьогодні - не працює.

До заяви були подані документи на підтвердження права на призначення пенсії: військовий квиток, диплом, трудова книжка ОСОБА_3, довідка до акта огляду МСЕК ОСОБА_3 про встановлення першої «А» групи інвалідності, рішення Суворовського районного суду міста Одеси від 21.07.2021 у справі № 523/19447/20.

ГУ ПФУ в Одеській області згідно з поданою заявою від 01.10.2021 призначило пенсію у зв'язку із втратою годувальника - ОСОБА_3 . ОСОБА_1 на утримання ОСОБА_2 в розмірі 50 % для обчислення пенсії у разі втрати годувальника.

Разом з цим 08.10.2021 ГУ ПФУ в Одеській області був направлений лист за до Пенсійного фонду України про надання роз'яснень щодо правомірності призначення ОСОБА_1 пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

Листом Пенсійного фонду України від 12.11.2021 було надано роз'яснення, що непрацездатними членами сім'ї вважаються, зокрема, діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника), а рішення Суворовського районного суду (щодо визнання батьківства) не містить зобов'язання щодо призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

За принципом екстериторіальності визначено структурний підрозділ, що призначає пенсію, яким було розглянуто заяву позивачки - ГУ ПФУ в Запорізькій області.

З урахуванням наданих Пенсійним фондом України роз'яснень, ГУ ПФУ в Запорізькій області прийнято рішення від 23.11.2021 про відмову у призначенні пенсії, з підстав того, що дитина ОСОБА_2 народилась після спливу 10 місяців з дня смерті годувальника.

Не погоджуючись із таким рішенням ГУ ПФУ в Запорізькій області про відмову у призначенні пенсії по втраті годувальника ОСОБА_1 звернулась до суду з цим позовом.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням задовольнив позовні вимоги.

Суд першої інстанції задовольняючи позовні вимоги виходив із того, що рішення відповідача є протиправним та підлягає скасуванню, оскільки ОСОБА_1 та її донька ОСОБА_2, яка є дитиною померлого годувальника - ОСОБА_3, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника відповідно до статті 36 Закону № 1058-IV у розмірі, визначеному відповідно до статті 37 цього ж Закону - на двох та більше непрацездатних

членів сім'ї - 100 відсотків пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками.

П'ятий апеляційний адміністративний суд постановою скасував рішення суду першої інстанції, ухвалив нове - про відмову у задоволенні позовних вимог.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд апеляційної інстанції виходив із того, що до кола осіб, які мають право на отримання пенсії по втраті годувальника, вказаних у частині другій статті 36 Закону № 1058-IV, відносяться діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника, у тому числі внаслідок штучного запліднення, яке відбулось у період життя особи, яка мала бути годувальником дитини) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали особами з інвалідністю до досягнення 18 років. Таким чином, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що ОСОБА_3 у розумінні норм чинного законодавства не був годувальником ОСОБА_2, а її народження внаслідок штучного запліднення, що відбулось після спливу 10 місяців після смерті ОСОБА_3 - не надає їй (ОСОБА_2) права на пенсію, у зв'язку із втратою годувальника, відповідно до вимог частини другої статті 36 Закону № 1058-IV.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував постанову суду апеляційної інстанції, та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Перевіряючи оспорюване рішення відповідача на відповідність критеріям, визначеним у статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі - КАС України), колегія суддів Верховного Суду наголосила на тому, що відповідно до статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Порядок здійснення судочинства в адміністративних судах визначає КАС України, відповідно до положень частин першої - третьої статті 7 якого суд вирішує справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Суд застосовує інші правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України.

У разі невідповідності правового акта Конституції України, закону України, міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або іншому правовому акту суд застосовує правовий акт, який має вищу юридичну силу, або положення відповідного міжнародного договору України.

Верховний Суд звертає увагу на те, що право пари зачати дитину і для цього вдаватись до репродуктивної медицини захищене статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, оскільки цей вибір є різновидом вияву приватного і сімейного життя (S.H. і Інші проти Австрії [ВП], § 82; Knecht проти Румунії, § 54).

Відтак, суд не може втручатись в прийняття подібних рішень, адже це є прямим порушенням статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

1950 року, яка передбачає, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Також встановлено, що органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

При цьому, відповідно до частини сьомої статті 7 Сімейного Кодексу України дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Згідно із пунктом статті 3 Конвенції про права дитини від 20.11.1989 (в редакції зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21.12.1995), яку ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 27.02.1991 № 789-XII, в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється як найкращому забезпеченню інтересів дитини.

З урахуванням наведеного, на думку колегії суддів Верховного Суду, право дитини, народженої в результаті штучного запліднення, що відбулось після спливу 10 місяців після смерті батьків (одного з батьків), які в розумінні статті 36 Закону № 1058-IV є годувальниками, на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника, як складової частини права на соціальний захист, яке гарантується, в тому числі, міжнародними зобов'язаннями України, не може ставитись в залежність із часом її народження, оскільки таке народження може відбутись й після спливу 10 місяців після смерті годувальника.

За таких обставин, до спірних правовідносин підлягає застосуванню положення частини другої статті 36 Закону № 1058-IV з дотриманням статті 24 Конституції України та статті 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року без дискримінації за ознакою часу народження та способу запліднення, тобто без прив'язки до народження дитини до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника.

Таким чином, застосовуючи вказаний висновок до встановлених у справі обставин, колегія суддів Верховного Суду вважає, що рішення суду апеляційної інстанції не ґрунтується на правильному розумінні законодавства, оскільки суди не повинні застосовувати норми закону України, які не відповідають міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або іншому правовому акту, незалежно від того, чи оскаржувались такі положення законодавства в судовому порядку та чи є вони чинними на момент розгляду справи.

Отже, висновок суду апеляційної інстанції про відмову у задоволенні позовних вимог не ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права, тому його постановова підлягає скасуванню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2022 року у справі № 420/5/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106840444>.

7. Про забезпечення права осіб з інвалідністю на нарахування і виплату компенсації на транспортне обслуговування в належному розмірі

Компенсація на транспортне обслуговування є гарантованою державою виплатою для створення умов для усунення обмежень життєдіяльності осіб з інвалідністю, відновлення і компенсації їхніх порушених або втрачених здатностей до побутової, професійної, суспільної діяльності, яка призначається на підставі висновку медико-соціальної експертної комісії про наявність у осіб з інвалідністю медичних показань для забезпечення їх автомобілем і заяви особи з інвалідністю. Виплата цієї компенсації здійснюється до одержання особою з інвалідністю, законним представником дитини з інвалідністю спеціального автотранспорту, після чого таким особам виплачується грошова компенсація на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобіля.

Зменшення розміру компенсації на транспортне обслуговування через зміну механізму його обчислення вказує на порушення державою конвенційних зобов'язань, узятих на себе у зв'язку з ратифікацією Конвенції про права осіб з інвалідністю та Європейською соціальною хартією (переглянутою), оскільки не узгоджується із взятими Україною на себе зобов'язаннями сприяти індивідуальній мобільності осіб з інвалідністю вибраним ними способом, у вибраний ними час і за доступною ціною; а також сприяти їхній всебічній соціальній інтеграції та участі в житті суспільства, зокрема, шляхом вжиття заходів, включно з технічною допомогою, що спрямовані на усунення перешкод для спілкування і пересування та надають доступ до транспорту, житла, культурної діяльності й відпочинку

19 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 08.02.2022 та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 13.06.2022 у справі № 260/4268/21 за позовом ОСОБА_1 до Управління соціального захисту населення Хустської районної державної адміністрації Закарпатської області про визнання протиправною бездіяльності відповідача щодо ненарахування та невиплати йому як особі з інвалідністю з дитинства грошової компенсації на транспортне обслуговування за період з 28.10.2019 по 01.07.2021 включно, у розмірі 29 відсотків прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила працездатність у розрахунку на місяць та зобов'язання відповідача провести нарахування та виплату вказаної грошової компенсації.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 є особою з інвалідністю I групи «А» з дитинства та з 23.10.2018 перебуває на обліку для забезпечення спецавтотранспортом загальної черзі.

27.07.2021 ОСОБА_1 звернувся до відповідача із заявою про проведення нарахування та виплати грошової компенсації на транспортне обслуговування за період з 28.10.2019 по 01.07.2021, виходячи з розміру, встановленого пунктом 2 постанови Кабінету Міністрів України від 14.02.2007 № 228 «Про порядок виплати та розміри грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та транспортне обслуговування» (далі - Постанова № 228), а саме

29 відсотків прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила дієздатність у розрахунку на місяць.

Відповідач листом від 20.01.2022 повідомив позивача про відсутність підстав нарахування та виплати грошової компенсації на транспортне обслуговування за період з 28.10.2019 по 01.07.2021, виходячи з розміру, встановленого пунктом 2 постанови № 228, а саме 29 відсотків прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила дієздатність у розрахунку на місяць, оскільки таке нарахування та виплата здійснюється виходячи з 29 відсотків середньорічного розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Вважаючи протиправною невиплату грошової компенсації на транспортне обслуговування за період з 28.10.2019 по 01.07.2021 у розмірі, визначеному пунктом 2 постанови № 228, в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 07.08.2013 № 536 «Про внесення змін до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 14.02.2007 № 228», а саме 29 відсотків прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила працездатність у розрахунку на місяць, ОСОБА_1 звернувся до суду з цим позовом.

Закарпатський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позовні вимоги.

Частково задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й суд апеляційної інстанції, виходив із того, що до 08.08.2020 розмір грошової компенсації на транспортне обслуговування, визначений пунктом 2 постанови № 228, виплачувався особам з інвалідністю у розмірі 29 відсотків прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила працездатність у розрахунку на місяць, тому відповідач протиправно виплачував позивачу відповідну компенсацію у період до 08.08.2020 у розмірі 29 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність на рік.

Верховний Суд касаційну скаргу ОСОБА_1 задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій, та ухвалив нове рішення про задоволення позовних вимог в частині, що стосується виплати позивачу грошової компенсації на транспортне обслуговування за період з 08.08.2020 по 01.07.2021, виходячи з розміру, встановленого пунктом 2 постанови № 228, в редакції постанови № 536 «Про внесення змін до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 14.02.2007р. № 228», а саме 29 % прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила працездатність у розрахунку на місяць.

ОЦІНКА СУДУ

На момент призначення позивачу вказаної грошової компенсації на транспортне обслуговування пункт 2 постанови № 228 був викладений у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 07.08.2013 № 536 «Про внесення змін до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 14.02.2007 № 228», ним було встановлено, що грошові компенсації на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів виплачуються інвалідам, законним представникам дітей-інвалідів, що мають автомобілі та мотоколяски, - у розмірі відповідно 22 відсотки та 16 відсотків прожиткового

мінімуму на одну особу, яка втратила працездатність, у розрахунку на місяць, на транспортне обслуговування - у розмірі 29 відсотків прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила працездатність, у розрахунку на місяць.

У подальшому постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 683 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2007 р. № 228», яка набрала чинності з 08.08.2020, затверджено зміни, що вносяться до постанови № 228, зокрема, пункт 2 постанови № 228 викладено в такій редакції:

« 2. Установити, що для осіб з інвалідністю і законних представників дітей з інвалідністю, які мають автомобілі та мотоциклами, розміри річних грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів становлять відповідно 22 відсотки та 16 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, на транспортне обслуговування - 29 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.».

Тобто, з 08.08.2020 Кабінетом Міністрів України встановлено інший механізм обрахунку розміру грошової компенсації на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування, який призвів до зменшення розміру грошової компенсації, зокрема на транспортне обслуговування.

Верховний Суд зазначив, що компенсація на транспортне обслуговування є гарантованою державою виплатою для створення умов для усунення обмежень життєдіяльності осіб з інвалідністю, відновлення і компенсації їх порушених або втрачених здатностей до побутової, професійної, суспільної діяльності, яка призначається на підставі висновку медико-соціальної експертної комісії про наявність у осіб з інвалідністю медичних показань для забезпечення їх автомобілем і заяви особи з інвалідністю, виплата якої здійснюється до одержання особою з інвалідністю, законним представником дитини з інвалідністю спеціального автотранспорту, після чого таким особам виплачується грошова компенсація на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобіля.

Держава взяла на себе зобов'язання в процесі виконання своїх соціальних обов'язків вживати заходів для забезпечення та утвердження права осіб на соціальний захист, у тому числі соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні, зокрема щодо індивідуальної мобільності.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що Конституція та закони України виокремлюють певні категорії громадян України, що потребують додаткових гарантій соціального захисту з боку держави. До них, зокрема, належать особи з інвалідністю, які в силу стійкого розладу функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем призводить до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист.

Відтак, на думку колегії суддів Верховного Суду, зменшення розміру компенсації на транспортне обслуговування через зміну механізму його обчислення з 29 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність на місяць до 29 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність на рік, тобто у дванадцять разів, вказує на порушення державою конвенційних зобов'язань взятих на себе

у зв'язку із ратифікацією Конвенції про права осіб з інвалідністю та Європейській соціальній хартії (переглянута), оскільки не узгоджується із взятими Україною на себе зобов'язаннями сприяти індивідуальній мобільності осіб з інвалідністю вибраним ними способом, у вибраний ними час та за доступною ціною; а також сприяти їхній всебічній соціальній інтеграції та участі у житті суспільства, зокрема, шляхом вжиття заходів, включаючи технічну допомогу, що спрямовані на усунення перешкод для спілкування і пересування і що надають доступ до транспорту, житла, культурної діяльності і відпочинку.

Окрім того, Верховний Суд врахував те, що у рішеннях Конституційного Суду України неодноразово зазначалося, що пільги, компенсації, гарантії є видом соціальної допомоги і необхідною складовою конституційного права на достатній життєвий рівень, тому звуження змісту та обсягу цього права шляхом прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів за статтею 22 Конституції України не допускається.

З урахуванням наведеного колегія суддів Верховного Суду не погодилась із висновком судів попередніх інстанцій про відмову у задоволенні позовних вимог в частині, що стосується виплати позивачу грошової компенсації на транспортне обслуговування за період з 08.08.2020 по 01.07.2021, виходячи з розміру, встановленого пунктом 2 постанови № 228, в редакції постанови № 536 «Про внесення змін до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 14.02.2007 № 228», а саме 29 % прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила працездатність у розрахунку на місяць, у зв'язку із чим позовні вимоги в цій частині підлягають задоволенню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2022 року у справі № 260/4268/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106839114>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Про порядок фінансування інвестиційної складової частини, що входить до складу державних регульованих цін на товари за Законом України «Про ціни і ціноутворення»

У частині четвертій статті 12 Закону України «Про ціни і ціноутворення» зазначено, що Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади, державні колегіальні органи та органи місцевого самоврядування під час встановлення державних регульованих цін на товари до складу таких цін обов'язково включають розмір їхньої інвестиційної складової частини.

Порядок формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з постачання теплової енергії і постачання гарячої води визначає, що планування складової частини зазначеного прибутку, що передбачається для здійснення заходів інвестиційної програми, провадиться відповідно до інвестиційної програми ліцензіата, затвердженої згідно з його установчими документами й погодженої уповноваженими органами в установленому порядку.

Ліцензіати та уповноваженні органи у структурі тарифів зобов'язані відобразити складові частини планованого прибутку. Тобто за рахунок планованого прибутку насамперед фінансується інвестиційна складова частина, обов'язковість якої передбачено Законом України «Про ціни і ціноутворення»

26 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 11 травня 2021 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 22 липня 2021 року у справі № 420/2376/21 за позовом Комунального виробничого експлуатаційного підприємства «ПОДІЛЬСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО» до Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області про визнання протиправними та скасування припису та рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом до Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області, в якому просив визнати протиправним та скасувати видані Головним управлінням Держспоживслужби в Одеській області припис про виконання законних вимог щодо усунення порушень порядку формування, встановлення та застосування державних (регульованих) цін від 28 січня 2021 року № 9, яким зобов'язано здійснити перерахунки споживачам зайво нарахованої плати за послуги з постачання теплової енергії, а також рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення законодавства про ціни і ціноутворення від 28 січня 2021 року №1, яким до КВЕП застосований штраф у сумі 1 372 473,33 грн.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що у період з 11 січня 2021 року до 21 січня 2021 року Головним управлінням Держспоживслужби в Одеській області відносно Комунального виробничого експлуатаційного підприємства «ПОДІЛЬСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО» проведено планову перевірку за дотриманням суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері формування, встановлення та застосування державних регульованих цін, за результатами якої складно акт від 21 січня 2021 року №45.

На думку позивача відповідач дійшов необґрунтованого висновку про те, що оскільки суб'єктом господарювання не виконана інвестиційна програма на 2019-2020 роки, то вказане свідчить про завищення тарифів на послуги з постачання теплової енергії для всіх груп споживачів за рахунок врахування прибутку для здійснення такої інвестиційної програми. Крім того, відповідач вказав, що у випадку невиконання інвестиційної програми, є підставою для здійснення КВЕП перерахунку споживачам вартості спожитих послуг з постачання теплової енергії, що не відповідає вимогам норм законодавства України.

Судами першої та апеляційної інстанцій позовні вимоги задоволено. Суди дійшли до висновку, що позивачем інвестиційна програма на 2019-2020 роки виконана у повному обсязі, у зв'язку із чим, відсутні підстави вважати наявність завищення тарифів на послуги з постачання теплової енергії для всіх груп споживачів за рахунок врахування прибутку для здійснення такої інвестиційної програми.

Також суди попередніх, аналізуючи приписи статті 26-1 Закону України «Про тепlopостачання» вважали, що чинним законодавством встановлено наявність заборони на використання коштів, що розміщені на спеціальних рахунках, однак не визначено, що виконання інвестиційної програми може бути здійснена виключно за кошти, розміщені на таких рахунках.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення судів попередніх інстанцій скасував, ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частин 1-8 статті 26-1 Закону України «Про тепlopостачання» Інвестиційні програми розробляються суб'єктами господарювання у сфері тепlopостачання. Порядок розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері тепlopостачання, ліцензування діяльності яких здійснює національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, затверджується національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Порядок розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері тепlopостачання, ліцензування діяльності яких здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства.

Суб'єкти господарювання у сфері тепlopостачання для проведення в установленому законодавством порядку розрахунків за інвестиційними

програмами відкривають спеціальні рахунки. На зазначені рахунки суб'єкти господарювання перераховують кошти в обсязі, передбаченому в установлених тарифах для виконання інвестиційних програм у сфері тепlopостачання.

Порядок зарахування коштів на спеціальний рахунок, використання зазначених коштів і здійснення контролю за їх витрачанням встановлюється Кабінетом Міністрів України. Суб'єкти господарювання у сфері тепlopостачання - власники спеціальних рахунків зобов'язані використовувати кошти, що перебувають на таких рахунках, виключно для виконання інвестиційних програм. Використання зазначених коштів у будь-яких інших цілях забороняється.

Порядок контролю за реалізацією інвестиційних програм у сфері тепlopостачання, а також граничний рівень вартості інвестицій, які можуть залучатися за інвестиційними програмами, що включаються при розрахунку економічно обґрунтованих витрат, та граничний термін дії інвестиційних програм до моменту повного погашення зобов'язань за ними встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Колегією суддів Верховного Суду встановлено, що під час проведення планової перевірки, на виконання вимоги Головного управління про надання документів, позивачем не було надано жодних доказів виконання інвестиційної програми.

Після проведення перевірки позивачем було надано пояснення від 25 січня 2021 року вхід. № Вх-708/25-21 із додатками на 399 аркушах. Наданими документами бухгалтерського обліку позивач стверджував, що на виконання рішення, яким було внесено зміни до інвестиційної програми, за рахунок інвестиційної складової виконано ремонти інших ділянок тепломереж, а саме замість заміни тепломереж по проспекту Перемоги, який був внесений до Інвестиційної програми, фактично були виконані ремонти теплової мережі на житловому масиві «Північний» у зв'язку із аварійним станом мереж за рахунок пориву в опалювальному сезоні та по вул. Соборній.

Згідно з пунктом 5.1 розділу V Порядку розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері тепlopостачання затвердженого наказом Міністерства розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 14 грудня 2012 року № 630 встановлено, що у разі виникнення нагальної потреби у здійсненні закупівель у зв'язку з особливими економічними, соціальними, правовими чи іншими обставинами, яких ліцензіат не міг передбачити, у тому числі закупівель, пов'язаних з ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, ліцензіат має право протягом планованого періоду звернутися до уповноваженого органу з пропозицією щодо внесення змін до інвестиційної програми, надавши відповідні обґрунтування. Водночас пунктом 5.3 цього розділу вказано, що зміни до інвестиційної програми вносяться згідно з цим Порядком.

Позивачем на підтвердження внесених змін до інвестиційної програми було надано до суду лист від 16 січня 2020 року № 307 міському голові, в якому КВЕП «Подільськтеплокомуненерго» просить надати дозвіл на внесення змін до інвестиційної програми та акт про внесення змін у виконання заходів інвестиційної

програми КВЕП «ПОДІЛЬСЬКТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО» на 2019-2020 роки, в якому заступник Подільського міського голови пропонує кошти з виконання робіт по капітальному ремонту теплової мережі по пр. Перемоги направити на заміну теплових мереж на ЖМ «Північний». Проте самого рішення про внесення змін до інвестиційної програми та відповідно затвердженої інвестиційної програми зі змінами позивач не надав.

На переконання Верховного Суду суди попередніх інстанцій дійшли хибного висновку, що зміни внесені до інвестиційної програми підтверджуються вищевказаними листом № 307 від 16 січня 2020 року та актом про внесення змін у виконання заходів інвестиційної програми КВЕП «Подільськтеплокомуненерго» на 2019-2020 роки з огляду на пп.5.1 та 5.3 Порядку розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері тепlopостачання, затвердженого наказом Міністерства розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 14 грудня 2021 року № 630.

Згідно з пунктами 5.1 та 5.3 вказаного Порядку при внесенні змін до інвестиційної програми необхідно було затверджувати нову інвестиційну програму з врахуванням внесених змін та дотриманням всіх вимог Порядку.

Відповідно до частини 1 статті 28 Закону України «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на комунальні послуги» № 869 (у редакції від 01 травня 2019 року) погоджена уповноваженими органами інвестиційна програма повинна містити планований обсяг використання коштів для здійснення необхідних інвестицій із зазначенням об'єктів і пооб'єктних обсягів інвестування, джерел фінансування та графіка здійснення інвестиційних заходів на планований період чи більш тривалий строк (з окремим визначенням показників планованого періоду) з відповідними техніко-економічними розрахунками та обґрунтуваннями, що підтверджують їх доцільність і ефективність.

Відповідно до статті 98 Закону України «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на комунальні послуги» зміна тарифів на послуги з постачання теплової енергії і постачання гарячої води та їх встановлення уповноваженим органом здійснюється одночасно із зміною та встановленням тарифів на теплову енергію. Перегляд тарифів на послуги з постачання теплової енергії і постачання гарячої води та їх структури здійснюється уповноваженим органом щороку за заявою суб'єкта господарювання.

У разі зміни протягом строку дії тарифів обсягу окремих витрат, пов'язаних з наданням послуг з постачання теплової енергії і постачання гарячої води, з причин, які не залежать від суб'єкта господарювання, зокрема збільшення або зменшення податків і зборів фобов'язкових платежів), мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, орендної плати та амортизації, підвищення або зниження цін і тарифів на паливно-енергетичні та інші матеріальні ресурси, зміни обсягу фінансових витрат, складової частини планованого прибутку, у тому числі внаслідок зміни курсу валют за наявності у суб'єкта господарювання кредитних зобов'язань перед міжнародними фінансовими організаціями, може проводитися коригування тарифів.

Механізм коригування тарифів застосовується уповноваженим органом виключно протягом строку дії тарифів. Під час коригування тарифів кількісні показники, враховані у структурі діючих тарифів, не переглядаються. Якщо протягом строку дії тарифів обсяг витрат, пов'язаних з наданням послуг з постачання теплової енергії та постачання гарячої води, не змінився, то відповідні тарифи застосовуються суб'єктом господарювання на підставі рішення уповноваженого органу, яким встановлено такі тарифи на новий строк.

Враховуючи вищезазначене, Верховний Суд вказав, що під час узгодження начебто змін до інвестиційної програми КВЕП «Подільськтеплокомуненерго» не були вказані в достатній мірі доцільність внесення змін до інвестиційної програми з відповідними техніко-економічними розрахунками та обґрунтуваннями, що підтверджують їх доцільність і ефективність. На переконання Верховного Суду нова інвестиційна програма зі змінами не була обґрунтована належним чином та не була затверджена.

Як встановлено пунктом 5.6. розділу 5 «Внесення змін до інвестиційної програми та надання інформації» наказу Міністерства Регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження порядків розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сферах тепlopостачання, централізованого водопостачання та водовідведення» від 14 грудня 2012 року № 630 ліцензіат на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет (за наявності) та/або на інформаційних стендах, що розміщуються в абонентських відділах ліцензіата, протягом першого кварталу поточного календарного року розміщує звіт про виконання затвердженої інвестиційної програми за минулий календарний рік. Проте інформація стосовно виконання інвестиційної програми позивачем оприлюднена не була.

Тарифи на послуги з постачання теплової енергії із планованим прибутком, включеним до їх складу для виконання інвестиційної програми, стягувалися із споживачів з моменту їх затвердження та коригування рішеннями виконавчого комітету Подільської міської ради, а не з моменту погодження інвестиційної програми Подільською міською радою рішенням «Про погодження Інвестиційної програми КВЕП «Подільськтеплокомуненерго» на 2019-2020 роки» від 27 листопада 2019 року №777-VII.

Абз.10 статті 1 Закону України «Про тепlopостачання» визначено, що поточні рахунки із спеціальним режимом використання для проведення розрахунків за інвестиційними програмами (далі - спеціальні рахунки) - рахунки суб'єктів господарювання у сфері централізованого тепlopостачання, призначені для накопичення та використання коштів виключно для виконання інвестиційних програм у зазначеній сфері. У статті 25 Закону України «Про тепlopостачання» зазначено, що підприємство, яке надає послуги з постачання теплової енергії, повинно здійснювати перерахунок за спожиту теплову енергію із споживачами з урахуванням авансового платежу та показань вузлів обліку теплової енергії протягом місяця після закінчення опалювального періоду.

Частина 4 статті 26-1 Закону України «Про тепlopостачання» закріплює, що для проведення в установленому законодавством порядку розрахунків за інвестиційними

програмами відкривають спеціальні рахунки. На зазначені рахунки суб'єкти господарювання перераховують кошти в обсязі, передбаченому в установлених тарифах для виконання інвестиційних програм у сфері теплопостачання.

Суб'єкти господарювання у сфері теплопостачання - власники спеціальних рахунків зобов'язані використовувати кошти, що перебувають на таких рахунках, виключно для виконання інвестиційних програм. Використання зазначених коштів у будь-яких інших цілях забороняється.

Частиною 4 статті 12 Закону України «Про ціни і ціноутворення» зазначено, що Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади, державні колегіальні органи та органи місцевого самоврядування під час встановлення державних регульованих цін на товари до складу таких цін обов'язково включають розмір їх інвестиційної складової частини. Порядком формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з постачання теплової енергії і постачання гарячої води, визначено, що планування складової частини зазначеного прибутку, що передбачається для здійснення заходів інвестиційної програми, провадиться відповідно до інвестиційної програми ліцензіата, затвердженої згідно з його установчими документами і погодженої уповноваженими органами в установленому порядку. Ліцензіати та уповноваженні органи зобов'язані у структурі тарифів відображати складові планованого прибутку. Тобто, за рахунок планованого прибутку насамперед фінансується інвестиційна складова, обов'язковість якої передбачено Законом України «Про ціни і ціноутворення».

Колегія суддів вказала, що доказів, що закупівля товарно-матеріальних цінностей стосується виконання інвестиційної програми, а не передбачена для виконання інших робіт, таких як ремонтні роботи, ліквідація аварійних ситуацій, позивачем не надано.

Згідно з Порядком розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері теплопостачання, затвердженим наказом Міністерства розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 14 грудня 2012 року № 630 встановлено, що джерела фінансування інвестиційної програми (далі - джерела фінансування) - кошти, отримані ліцензіатом від провадження ліцензованої діяльності у сфері теплопостачання, за рахунок яких здійснюється фінансування заходів інвестиційної програми, зокрема амортизаційні відрахування, виробничі інвестиції з прибутку (кошти в обсязі, передбаченому в установлених тарифах для виконання інвестиційних програм), та інші надходження, отримані від здійснення господарської діяльності, пов'язаної і не пов'язаної з ліцензованим видом діяльності (далі - власні кошти), та позичкові кошти (облігаційні позики, банківські кредити), залучені кошти (кошти, одержані від продажу акцій, залучені за договорами фінансового лізингу, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб, інвесторів, гранти), бюджетні кошти тощо.

Використання вказаних коштів для фінансування Інвестиційної програми не передбачається без складання фінансового плану, як встановлено порядком розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сферах теплопостачання.

Фінансовий план використання коштів для виконання інвестиційної програми повинен враховувати використання коштів та їх урахування у структурі тарифів на 12 місяців; план витрат за джерелами фінансування на виконання інвестиційної програми для урахування у структурі тарифів на 12 місяців за формами, наведеними у додатках 4-6, розрахованих відповідно до структури чинних та/або планованих тарифів і залучених коштів під час провадження господарської діяльності та з обов'язковим визначенням джерел фінансування заходів цієї інвестиційної програми. Реалізація інвестиційної програми, з метою забезпечення прозорості ціноутворення, пов'язується законодавчо із коштами на спеціальному рахунку.

Верховний Суд дійшов висновку, що відсутність накопичень на спеціальному рахунку та руху коштів на ньому свідчить про невиконання позивачем інвестиційного обов'язку. Крім того, Інвестиційною програмою було передбачено капітальний ремонт теплової мережі по пр. Перемоги за власні кошти, а було виконано роботи на ЖМ «Північний» по вул. Армійська у м. Подільськ за бюджетні кошти.

На підставі вищевикладеного Інвестиційна програма, яка входить до складу тарифів на постачання теплової енергії, не була виконана. Кошти були стягнуті зі споживачів необґрунтовано. В результаті тарифи на послуги з постачання теплової енергії для всіх груп споживачів були завищені та підприємством застосовувалися економічно необґрунтовані тарифи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 жовтня 2022 року у справі № 420/2376/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106963300>.

2. Про розрахунок строку дії тендерних пропозицій, протягом якого тендерні пропозиції вважаються дійсними

Строк дії тендерних пропозицій, протягом якого тендерні пропозиції вважаються дійсними, розраховується саме від дати кінцевого строку їх подання та не повинен бути меншим за 90 днів із цієї дати. Водночас Закон України «Про публічні закупівлі» не забороняє замовнику, за його бажанням, установлювати триваліший строк

05 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної аудиторської служби України на рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 31 січня 2022 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 25 травня 2022 року у справі № 120/14075/21-а за позовом ержавного підприємства «Служба місцевих автомобільних доріг у Вінницькій області» до Державної аудиторської служби України, за участю третьої особи – ТОВ «РОСТДОРСТРОЙ», про визнання протиправним та скасування висновку про результати моніторингу процедури закупівлі.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Державне підприємство «Служба місцевих автомобільних доріг у Вінницькій області» звернулось до суду з позовом до Державної аудиторської служби України, в якому просила визнати протиправним та скасувати висновок Держаудитслужби

про результати моніторингу процедури закупівлі № UA-2020-05-15-004768-b (ідентифікаційний номер моніторингу № UA-M-2021-09-22-000066), за предметом закупівлі: "Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення 0-02-25-03 Чечельник-Білий Камінь, 0+000 - км 7+890, протяжністю 7,89 км в межах Вінницької області", що опублікований 13 жовтня 2021 року.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що за результатами моніторингу закупівлі 13 жовтня 2021 року відповідачем в електронній системі закупівель оприлюднено відповідний висновок, згідно з яким за результатами аналізу питання відповідності вимог тендерної документації вимогам законодавства встановлено порушення пункту 11 частини другої статті 22 та частини восьмої статті 12 Закону України "Про публічні закупівлі" від 25 грудня 2015 року № 922-VIII, зі змінами (далі - Закон № 922-VIII). Разом з цим за результатами аналізу питання розгляду тендерної пропозиції ТОВ "РОСДОРСТРОЙ" встановлено порушення вимог абзацу другого пункту 1 частини першої статті 31 Закону № 922-VIII та зобов'язано позивача усунути порушення законодавства у сфері публічних закупівель. Позивач стверджував, що ним додержані вимоги Закону № 922-VIII при проведенні відкритих торгів на ремонт автомобільної дороги.

Рішенням Вінницького окружного адміністративного суду від 31 січня 2022 року, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду від 25 травня 2022 року, позов задоволено. задовольняючи позовні вимоги суди виходили з того, що метою законодавчого регулювання строків дії тендерної пропозиції в розумінні пункту 11 частини другої статті 22 Закону № 922-VIII є визначення мінімально допустимої тривалості такого строку, якого у спірних правовідносинах позивач дотримався.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін. ОЦІНКА СУДУ

ОЦІНКА СУДУ

Внаслідок моніторингу процедури закупівлі UA-2020-05-15-004768-b органом державного фінансового контролю встановлено порушення позивачем вимог пункту 11 частини другої статті 22, частини восьмої статті 12 Закону № 922-VIII, а також вимог пункту 1 частини першої статті 31 Закону № 922-VIII.

До таких висновків відповідач дійшов з огляду на: 1) визначення замовником у пункті 3.4 розділу 3 «Інструкція з підготовки тендерної пропозиції» тендерної документації терміну дії тендерних пропозицій протягом 180 днів з дати розкриття тендерних пропозицій; 2) встановлення замовником у пункті 3.6 розділу 3 «Інструкція з підготовки тендерної пропозиції» тендерної документації вимогу для переможця надати документи в паперовому вигляді, прошиті, пронумеровані, з супровідним листом та їх переліком, при цьому всі сторінки, на яких міститься інформація, скріплюються підписом уповноваженої особи переможця процедури закупівлі та печаткою учасника (за умови використання печатки); 3) відсутності в учасника ТОВ "РОСДОРСТРОЙ" документального підтвердження наявності антикорупційної програми чи уповноваженого з реалізації антикорупційної програми юридичних

осіб відповідно до вимог пункту 3.5 розділу 3 «Інструкція з підготовки тендерної пропозиції» тендерної документації.

Отже, встановивши вказані порушення, орган фінансового контролю дійшов висновку про невідповідність тендерної пропозиції ТОВ "РОСДОРСТРОЙ" кваліфікаційному критерію та умовам тендерної документації, у зв'язку з чим зобов'язав замовника розірвати укладений договір.

Статтею 31 Закону № 922-VIII передбачені підстави для відхилення тендерних пропозицій. Визначення тендерної пропозиції міститься у пункті 32 частини першої статті 1 Закону № 922-VIII та означає пропозицію щодо предмета закупівлі або його частини (лота), яку учасник процедури закупівлі подає замовнику відповідно до вимог тендерної документації. Підставами для відхилення тендерних пропозицій, передбачених зокрема пунктом 1 частини першої статті 31 Закону № 922-VIII є невідповідність учасника процедури закупівлі кваліфікаційним (кваліфікаційному) критеріям, установленим статтею 16 цього Закону та/або наявні підстави, встановлені частиною першою статті 17 цього Закону.

Щодо порушення, яке полягло у визначенні замовником у пункті 3.4 розділу 3 «Інструкція з підготовки тендерної пропозиції» тендерної документації терміну дії тендерних пропозицій протягом 180 днів з дати розкриття тендерних пропозицій, колегія суддів Верховного Суду зазначила, що замовник у пункті 3.4 розділу 3 «Інструкція з підготовки тендерної пропозиції» тендерної документації визначив термін дії тендерних пропозицій протягом 180 днів з дати розкриття тендерних пропозицій.

Відповідно до пункту 11 частини другої статті 22 Закону № 922-VIII у тендерній документації зазначається строк дії тендерної пропозиції, протягом якого тендерні пропозиції вважаються дійсними, але не менше 90 днів із дати кінцевого строку подання тендерних пропозицій.

Визначення строку дії тендерної пропозиції міститься у пункті 29 частини першої статті 1 Закону № 922-VIII та означає установлений замовником у тендерній документації строк, після закінчення якого тендерна пропозиція вважається недійсною та відхиляється.

Аналіз наведених правових норм свідчить, що строк дії тендерних пропозицій, протягом якого тендерні пропозиції вважаються дійсними, розраховується саме від дати кінцевого строку їх подання та не повинен бути меншим 90 днів із цієї дати. При цьому Закон не забороняє замовнику, за його бажанням, встановлювати триваліший строк.

У цій справі, що розглядається, замовник встановив відлік строку дії тендерної пропозиції відмінний від вимоги правової норми, оскільки дата кінцевого строку подання тендерних пропозицій та дата розкриття тендерних пропозицій це різні моменти в часі, які можуть не збігатися. При цьому такий строк дійсності тендерної пропозиції замовник у тендерній документації визначив у 180 днів. Отже для того, щоб констатувати порушення замовником пункту 11 частини другої статті 22 Закону № 922-VIII необхідно вказати чи порушив замовник термін дійсності тендерних пропозицій менше 90 днів із дати кінцевого строку подання тендерних пропозицій.

Як підтверджується матеріалами справи, датою розкриття тендерних пропозицій є 01 червня 2020 року, а датою кінцевого строку подання тендерних пропозицій є 31 травня 2020 року.

З наведеного висновується, що замовник, вказавши термін дії тендерних пропозицій протягом 180 днів, не порушив строк дії тендерної пропозиції, який згідно з пунктом 11 частини другої статті 22 Закону № 922-VIII повинен бути не менше 90 днів, незважаючи на те, що у тендерній документації замовник визначив відлік строку дії тендерної пропозиції з дати розкриття тендерних пропозицій. Отже, враховуючи, що дата розкриття тендерних пропозицій відмінна на один день від дати кінцевого строку подання тендерних пропозицій, замовником не порушено визначений Законом необхідний мінімальний строк дійсності тендерної пропозиції із дати кінцевого строку подання тендерних пропозицій.

Відповідно до пункту 3.6 розділу 3 «Інструкція з підготовки тендерної пропозиції» тендерної документації замовник визначив для переможця таку вимогу: «Документи переможця подаються в друкованому вигляді, прошиті, пронумеровані, з супровідним листом та переліком наданих документів. Усі сторінки, на яких міститься інформація, скріплюються підписом уповноваженої особи переможця процедури закупівлі та печаткою учасника (за умови використання печатки)». Таким чином, на думку контролюючого органу, замовник встановив у тендерній документації вимогу щодо надання вищезазначених документів у паперовому вигляді, чим порушив вимоги частини восьмої статті 12 Закону № 922-VIII.

В силу частини восьмої статті 12 Закону № 922-VIII подання інформації під час проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі здійснюється в електронному вигляді через електронну систему закупівель. Замовникам забороняється вимагати від учасників подання у паперовому вигляді інформації, поданої ними під час проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі.

Верховний Суд зауважив, що згідно з частиною першою статті 12 цього ж Закону електронна система закупівель повинна бути загальнодоступною та гарантувати недискримінацію, рівні права під час реєстрації всім заінтересованим особам та рівний доступ до інформації всім особам. Обмін і збереження інформації та документів має відбуватися з гарантуванням цілісності даних про учасників і їхніх тендерних пропозицій/пропозицій під час проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі та їх конфіденційність до моменту розкриття тендерних пропозицій/пропозицій. Отже, Законом заборонено замовнику вимагати від учасників процедури закупівлі документи в паперовому вигляді під час проведення процедури закупівлі. Натомість замовник визначив вимогу щодо надання документів у паперовому вигляді для переможця, тобто після моменту розкриття тендерних пропозицій, а отже така вимога не обмежує конкуренцію та не призводить до дискримінації учасників, оскільки стосується правовідносин щодо укладання договору закупівлі, які виникають після завершення процедури.

У доводах касаційної скарги автор стверджує, що позивач всупереч абзацу другого пункту 1 частини першої статті 31 Закону № 922-VIII не відхилив тендерну пропозицію учасника ТОВ "РОСДОРСТРОЙ", з огляду на відсутність документального підтвердження наявності антикорупційної програми чи уповноваженого з реалізації антикорупційної програми юридичних осіб відповідно до вимог пункту 3.5 розділу 3 «Інструкція з підготовки тендерної пропозиції» тендерної документації. Згідно

з пунктом 10 частини першої статті 17 Закону № 922-VIII замовник приймає рішення про відмову учаснику в участі у процедурі закупівлі та зобов'язаний відхилити тендерну пропозицію учасника або відмовити в участі у переговорній процедурі закупівлі (крім випадків, зазначених у пунктах 2, 4, 5 частини другої статті 40 цього Закону) в разі, якщо юридична особа, яка є учасником процедури закупівлі (крім нерезидентів), не має антикорупційної програми чи уповноваженого з реалізації антикорупційної програми, якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) або робіт дорівнює чи перевищує 20 мільйонів гривень (у тому числі за лотом).

Варто зауважити, що норма стосовно антикорупційної програми юридичної особи згадується лише у вищезазначеному пункті 10 частини першої статті 17 Закону № 922-VIII. Аналіз наведеної ж норми свідчить, що у разі якщо вартість закупівлі товару, послуги або робіт дорівнює чи перевищує 20 мільйонів гривень, юридична особа, яка є учасником процедури закупівлі (крім нерезидентів), зобов'язана мати антикорупційну програму чи уповноваженого з реалізації антикорупційної програми.

В оскаржуваному висновку контролюючим органом вказано, що ТОВ "РОСДОРСТРОЙ" не надано жодного документу щодо антикорупційної програми чи уповноваженого з реалізації антикорупційної програми. Натомість, на виконання вимоги зазначеної у пункті 3.1. Розділу 3 тендерної документації учасник закупівлі ТОВ "РОСДОРСТРОЙ" надав довідку в довільній формі «Інформація про надання інформації щодо відсутності ТОВ "РОСДОРСТРОЙ" підстав для відмови в участі у процедурі закупівлі відповідно до статті 17 Закону № 922-VIII. Довідка знаходиться у файлі «Реєстр 4.1» (додано до позову), де в пункті 10 зазначено, що юридична особа, яка є учасником процедури закупівлі (ТОВ "РОСДОРСТРОЙ"), має антикорупційну програму та уповноважену з реалізації антикорупційної програми.

Колегія суддів Верховного Суду також зазначила, що Закон не містить вимоги стосовно документального підтвердження відсутності підстав для відмови згідно з пунктом 10 частини першої статті 17 Закону № 922-VIII. Водночас вимога цієї норми міститься у пункті 3.1 Розділу 3 тендерної документації. Своєю чергою учасник надав інформацію у довільній формі, що не суперечить наведеній нормі Закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 жовтня 2022 року у справі № 120/14075/21-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106652769>.

3. Про зарахування стажу служби в Державній кримінально-виконавчій службі України до стажу служби в поліції

Стаж служби в Державній кримінально-виконавчій службі України підлягає зарахуванню до стажу служби в поліції, що дає право на встановлення надбавки за вислугу років і надання додаткової оплачуваної відпустки

20 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу СОБА_1 на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 11 серпня 2021 року у справі № 160/11127/20 за

позовом ОСОБА_1 до Державної установи "Криворізька академія патрульної поліції", Департаменту патрульної поліції про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся з позовом до Національної поліції України (далі - відповідач, НП України), в якому просив: визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо не зарахування позивачу до стажу служби в поліції наявну на момент переходу на службу у НП України вислугу років з 13 травня 2010 року по 03 липня 2017 року у Державній кримінально-виконавчій службі, зобов'язати зарахувати до стажу служби в поліції, наявну на момент переходу на службу НП України вислугу років з 13 травня 2010 року по 03 липня 2017 року у Державній кримінально-виконавчій службі та провести перерахунок і виплату грошового забезпечення (в частині надбавки за вислугу років, компенсації за невикористану додаткову відпустку) за час служби в органах поліції з урахуванням вислуги років з 13 травня 2010 року по 03 липня 2017 року в органах Державної кримінально-виконавчої служби України.

В обґрунтування позовних вимог зазначено, що позивачу відмовлено в перерахунку стажу служби та виплаті грошової компенсації за невикористану відпустку, оскільки відповідно до статті 78 Закону України «Про Національну поліцію» період проходження служби в Державній кримінально-виконавчій службі України переліком обрахунку стажу служби в поліції не передбачено. Позивач вважав таку бездіяльність відповідача протиправною, оскільки служба в органах Державної кримінально-виконавчої служби України має такий же правовий статус як і служба в органах внутрішніх справ на посадах начальницького та рядового складу, тому така служба підлягає зарахуванню до вислуги років в поліції на підставі пункту 3 частини другої статті 78 Закону України «Про Національну поліцію».

Рішенням Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 11 лютого 2021 року позов задоволено частково. Визнано протиправною бездіяльність Департаменту патрульної поліції щодо не зарахування ОСОБА_1 до стажу служби в поліції наявну на момент переходу на службу у Національну поліцію України вислугу років з 13 травня 2010 року по 03 липня 2017 року у Державній кримінально-виконавчій службі. Зобов'язано Департамент патрульної поліції зарахувати ОСОБА_1 до стажу служби в поліції, наявну на момент переходу на службу у Національну поліцію України вислугу років з 13 травня 2010 року по 03 липня 2017 року у Державній кримінально-виконавчій службі. В іншій частині позовних вимог відмовлено.

Задовольняючи частково позов, суд першої інстанції зазначив, що норми чинного законодавства встановлюють, що служба в органах внутрішніх справ (в подальшому - в поліції) є аналогічною службі персоналу органів і установ виконання покарань.

Постановою Третього апеляційного адміністративного суду від 11 серпня 2021 року скасовано рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 11 лютого 2021 року та ухвалено нове судове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення суду апеляційної інстанції, рішення суду першої інстанції залишив в силі.

ОЦІНКА СУДУ

Спірні правовідносини між сторонами склались щодо незарахування стажу роботи в органах Державної кримінально-виконавчої служби України (на час звільнення в Державній пенітенціарній службі України) до стажу служби в поліції, що дає право на встановлення позивачеві надбавки за вислугу років і надання додаткової оплачуваної відпустки.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, ОСОБА_1 з 15 травня 2010 року по 03 липня 2017 року проходив службу в Державній кримінально-виконавчій службі України на посаді інспектора відділу режиму і охорони установи, йому було присвоєно звання капітан.

Згідно із пунктом 3 частини другої статті 78 Закону України «Про Національну поліцію» до стажу служби в поліції зараховується служба в органах внутрішніх справ України на посадах начальницького і рядового складу.

Відповідно до пункту 5 Прикінцевих положень Кримінально-виконавчого кодексу України від 11 липня 2003 року №1129-IV до законодавчого врегулювання питань проходження служби персоналом органів і установ виконання покарань та його соціального захисту на осіб рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої системи поширюються дія статей 22 і 23 Закону України «Про міліцію», а також порядок і умови проходження служби та грошового забезпечення, передбачені для працівників органів внутрішніх справ. При цьому, частина п'ята статті 23 Закону України від 23 червня 2005 року №2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» передбачає, що на осіб рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої служби поширюється соціальний захист поліцейських, визначений Законом України «Про Національну поліцію», а також порядок і умови проходження служби, передбачені для поліцейських. Умови і розміри грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу та оплати праці працівників кримінально-виконавчої служби визначаються Кабінетом Міністрів України.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що системний аналіз вище наведених норм чинного законодавства свідчить про те, що фактично законодавець поширив дію усіх норм, які врегульовують порядок і умови проходження служби працівниками органів внутрішніх справ, а в подальшому - поліцейськими, на працівників кримінально-виконавчої служби.

Сутність службової дисципліни, обов'язки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, види заохочень та дисциплінарних стягнень, порядок і права начальників щодо їх застосування, а також порядок оскарження дисциплінарних стягнень визначені Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ України, затвердженим Законом України від 22 лютого 2006 року №3460-IV. Згідно з преамбулою зазначеного Статуту його дія поширюється на осіб начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України та податкової міліції, які повинні неухильно додержуватися його вимог. Крім того, частиною першою статті 6 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» закріплено, що Державна кримінально-виконавча служба України відповідно до закону здійснює

правозастосовні та правоохоронні функції і складається з центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Таким чином, Верховний Суд вказав, що на позивача, як і на інших працівників кримінально-виконавчої служби (окрім тих, на яких розповсюджується дія Закону України «Про державну службу»), під час проходження ними служби в період, що досліджується, розповсюджується дія нормативно-правових актів органів внутрішніх справ України, а в подальшому - поліції, в тому числі й дія статей 22, 23 Закону України «Про міліцію» та відповідні норми Закону України «Про Національну поліцію», Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів УРСР від 29 липня 1991 року №114, Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України. Тобто, всі обов'язки, обмеження служби в органах внутрішніх справ та поліції, її специфічні умови, порядок та підстави дисциплінарної відповідальності визнані законодавцем тотожними умовам проходження служби персоналом органів і установ виконання покарань.

Також колегія суддів вказала, що аналізуючи повноваження, завдання та функції відповідних органів, Верховний Суд у постанові від 07 жовтня 2020 року в справі №826/16143/18, у якій склалися подібні правовідносини, дійшов висновків про те, що і податкова міліція, і відповідні підрозділи поліції здійснюють оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції. Верховний Суд погодився із висновком судів попередніх інстанцій щодо тотожності правового статусу служби в органах внутрішніх справ і служби в органах податкової міліції, вказавши, що визначаючи наявність чи відсутність права на зарахування спірного стажу служби необхідно враховувати не підпорядкування органів державної влади, а суть діяльності особи, функції, які нею виконувались та визначення чинним на момент проходження служби, статусу такої служби.

Суд апеляційної інстанції виходив із того, що служба в Державній кримінально-виконавчій службі України відсутня у переліку, визначеному статтею 78 Закону № 580-VIII, а тому не може бути зарахована при проведенні перерахунку стажу служби в поліції, який дає право на встановлення поліцейському надбавки за вислугу років і надання додаткової оплачуваної відпустки. Проте не звернув уваги на те, що чинним на час проходження позивачем служби в податковій міліції та виникнення спірних правовідносин законодавством статус осіб, які проходили службу в податковій міліції, прирівнювався до статусу осіб, які перебували на службі в органах внутрішніх справ, а відповідно до пункту 3 частини другої статті 78 Закону №580-VIII до стажу служби в поліції зараховується служба в органах внутрішніх справ України на посадах начальницького і рядового складу. Ураховуючи наведене, помилковим є висновок

суду апеляційної інстанції про те, що при визначенні стажу служби в поліції ОСОБА_1 відповідач діяв у спосіб, установлений чинним законодавством.

При цьому, суд першої інстанції, врахувавши тотожність правового статусу служби в органах внутрішніх справ і служби в установі виконання покарань, діяльність позивача, функції, які ним виконувались на момент проходження служби, статус позивача, дійшов правильного висновку, що стаж служби позивача в Державній кримінально-виконавчій службі України підлягає зарахуванню до стажу служби в поліції, що дає право на встановлення надбавки за вислугу років і надання додаткової оплачуваної відпустки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 жовтня 2022 року у справі № 160/11127/20 можна ознайомитися за посиланням –<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106868183>.

4. Про обчислення строків та порядку оскарження процедур закупівлі

Системний аналіз приписів частин першої та другої статті 18 Закону України «Про публічні закупівлі», а також Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 166, в частині обчислення строків і порядку оскарження процедур закупівлі свідчить про те, що останнім днем подання скарг, що стосуються ухвалених рішень, дій чи бездіяльності замовника, які відбулися після розгляду тендерних пропозицій на відповідність технічним вимогам, визначеним у тендерній документації, та визначення відповідності учасників кваліфікаційним критеріям, є день, наступний після вихідного / святкового дня. Таке розуміння вказаних приписів нормативного врегулювання обчислення строків узгоджується з правилами їх обчислення, встановленими Цивільним кодексом України

06 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Антимонопольного комітету України на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 27 липня 2021 року у справі № 640/549/19 за позовом Акціонерного товариства «Транзишн Текнолоджис» до Антимонопольного комітету України про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення Постійно діючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель № 13165-р/пк-пз від 27 грудня 2018 року про залишення без розгляду скарги Акціонерного товариства «Транзишн Текнолоджис» та зобов'язати Антимонопольний комітет України розглянути по суті скаргу від 24 грудня 2018 року.

В обґрунтування позовних вимог позивач вказував про те, що не погодившись з рішенням в частині допуску тендерної пропозиції товариства з обмеженою відповідальністю «Юнікорн Системс Уа», зазначеним у протоколі розгляду тендерних

пропозицій учасників на закупівлю № 5983 від 20 грудня 2018 року, 24 грудня 2018 року розмістив на сайті Prozorro скаргу на дії ДП НАЕК «Енергоатом». У той же час 26 грудня 2018 року було виявлено що з невідомих причин в електронну систему закупівель потрапила не вся інформація, про що було складено акт. Зважаючи на те, що п'ятиденний строк на оскарження рішень закінчувався у святковий день (25 грудня 2018 року), то він був перенесений на наступний день, коли і було повторно завантажено необхідні документи. Також звертав увагу, що у разі пропуску строку на оскарження, електронна система закупівель була б заблокована і у суб'єктів оскарження відсутня технічна можливість подати скаргу поза визначений статтею 18 Закону України «Про публічні закупівлі» строк.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 19 березня 2021 року у задоволенні позову відмовлено.

Постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 27 липня 2021 року рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове про задоволення позову.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Спірні правовідносини в цій справі склались з приводу оскарження рішення про залишення скарги без розгляду у зв'язку з її невідповідністю вимогам, встановленим частинами першою та другою статті 18 Закону України «Про публічні закупівлі».

Відповідно до частини першої статті 18 Закону України «Про публічні закупівлі» скарга до органу оскарження подається суб'єктом оскарження у формі електронного документа через електронну систему закупівель. Після розміщення скарги суб'єктом оскарження в електронній системі закупівель скарга автоматично вноситься до реєстру скарг і формується її реєстраційна картка. Скарга разом з реєстраційною карткою в день розміщення суб'єктом оскарження автоматично оприлюднюється на веб-порталі Уповноваженого органу.

Реєстраційна картка скарги повинна містити таку інформацію: дата та час подання скарги суб'єктом оскарження в електронній системі закупівель; номер скарги, присвоєний в електронній системі закупівель під час її подання; номер оголошення про проведення процедури закупівлі, що оприлюднене на веб-порталі Уповноваженого органу. Скарга повинна містити таку інформацію: найменування замовника рішення, дії або бездіяльність якого оскаржуються; ім'я (найменування), місце проживання (місцезнаходження) суб'єкта оскарження; підстави подання скарги, посилання на порушення процедури закупівлі або прийняті рішення, дії або бездіяльність замовника, фактичні обставини, що це можуть підтверджувати; обґрунтування наявності порушених прав та охоронюваних законом інтересів з приводу рішення, дії чи бездіяльності замовника, що суперечать законодавству у сфері публічних закупівель і внаслідок яких порушено право чи законні інтереси такої особи; вимоги суб'єкта оскарження та їх обґрунтування.

До скарги додаються документи та матеріали в електронній формі (у тому числі у вигляді pdf формату файла), що підтверджують порушення процедури закупівлі або

неправомірність рішень, дій або бездіяльності замовника, та документ про здійснення оплати за подання скарги до органу оскарження. Відразу після внесення до реєстру скарг скарга з супровідними документами та її реєстраційна картка автоматично надсилаються органу оскарження та замовнику.

Абзацом 3 частини другої статті 18 Закону України «Про публічні закупівлі» визначено, що скарги, що стосуються прийнятих рішень, дій чи бездіяльності замовника, які відбулися після розгляду тендерних пропозицій на відповідність технічним вимогам, визначеним у тендерній документації, та визначення відповідності учасників кваліфікаційним критеріям, подаються протягом п'яти днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу протоколу розгляду тендерних пропозицій.

20 грудня 2018 року ДП «НАЕК «Енергоатом» опублікував протокол № 5983 розгляду тендерних пропозицій учасників на закупівлю, отже скаргу на прийняте рішення можна було подати протягом п'яти днів, починаючи з наступного дня - 21 грудня 2018 року. 24 грудня 2018 року Акціонерне товариство «Транзишн Текнолоджис» звернулося зі скаргою на дії ДП «НАЕК «Енергоатом» та проханням скасувати рішення в частині допуску тендерної пропозиції Товариства з обмеженою відповідальністю «Юнікорн Системс УА».

На сайті Prozorro скаргу позивача було зареєстровано 24 грудня 2018 року о 18.37 год., проте вона мала недоліки, які було виявлено представниками позивача 26 грудня 2018 року. У той же час реєстраційну картку скарги було сформовано 24 грудня 2018 року. 26 грудня 2018 року об 11.35 год. позивач завантажив файл "Скарга з додатками.pdf", в якому містилась необхідна інформація та платіжне доручення від 24 грудня 2018 року на суму 165 євро. На сайті Prozorro за ідентифікатором закупівлі UA-2018-10-19-000053-с вказано, що оскарження прекваліфікації здійснюється до 26 грудня 2018 року.

Колегія суддів Верховного Суду звернула увагу на абзац 7 частини другої статті 18 Закону України «Про публічні закупівлі», відповідно до якої у разі порушення строків, визначених в абзацах першому - третьому цієї частини, скарги автоматично не приймаються системою електронних закупівель.

Відповідно до пунктів 1, 3 частини першої статті 1 та абзацу 15 частини третьої статті 12 Закону України «Про публічні закупівлі» Кабінет Міністрів України постановою від 24 лютого 2016 року №166 затвердив Порядок функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків. У пункті 2 цього Порядку зазначено, що робочий час - це проміжок часу з понеділка до п'ятниці з 8 години 00 хвилин до 18 години 00 хвилин (крім вихідних та святкових днів).

Законом України «Про внесення змін до статті 73 Кодексу законів про працю України щодо святкових і неробочих днів» від 16 листопада 2017 року № 2211-VIII, внесено зміни в абзаци третій і п'ятий частини першої статті 73, які викладено в такій редакції: «Встановити такі святкові дні: 7 січня і 25 грудня - Різдво Христове»; абзац другої частини другої викласти в такій редакції: «Робота також не провадиться в дні релігійних свят: 7 січня і 25 грудня - Різдво Христове».

В спірних правовідносинах 25 грудня 2018 року був святковий (вихідний) день, а тому логічно, що відповідно до вимог приписів частини другої статті 18 Закону України «Про публічні закупівлі» в рамках п'ятиденного строку на оскарження, останнім днем закінчення спірного строку є перший за ним робочий день - 26 грудня 2018 року, в який позивачем було повторно завантажено інформацію по скарзі та додано документи у необхідному форматі.

Системою електронних закупівель 26 грудня 2018 року прийнято скаргу Акціонерного товариства «Транзишн Текнолоджис», що підтверджує факт дотримання ним строків оскарження рішення.

Положення Закону України «Про публічні закупівлі» не містять спеціальних норм, які б передбачали початок перебігу строку, а тому суд апеляційної інстанції обґрунтовано виходив з того, що до спірних правовідносин підлягають застосуванню загальні норми права. Наприклад, встановлене частиною першою статті 253 Цивільного кодексу України правило обчислення строків у цивільно-правових відносинах, відповідно до якого перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок.

Відповідно до частини п'ятої статті 254 Цивільного кодексу України якщо останній день строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, що визначений відповідно до закону у місці вчинення певної дії, днем закінчення строку є перший за ним робочий день. З цього приводу Верховним Судом звернуто також увагу на положення частини першої статті 36 Закону України «Про публічні закупівлі», відповідно до якої договір про закупівлю укладається відповідно до норм Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Таким чином, системний аналіз приписів частини першої та другої статті 18 Закону України «Про публічні закупівлі», а також Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 166, в частині обчислення строків та порядку оскарження процедур закупівлі, свідчить про те, що останнім днем подання скарги в рамках вирішення спірних правовідносин, є день наступний після вихідного/святкового дня. Таке розуміння вказаних приписів нормативного врегулювання обчислення строків узгоджується з правилами їх обчислення, встановленими Цивільним кодексом України. Оскільки скарга позивача відповідала вимогам, встановленим частинами першою та другою статті 18 Закону України «Про публічні закупівлі», у Постійнодіючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель були відсутні підстави для залишення її без розгляду.

Верховний Суд вказав, що суд апеляційної інстанції прийшов до правомірного та обґрунтованого висновку про скасування рішення № 13165-р/пк-пз від 27 грудня 2018 року та зобов'язання Антимонопольного комітету України розглянути по суті скаргу від 24 грудня 2018 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 6 жовтня 2022 року у справі № 640/549/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106653174>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика) (рішення, внесені до ЄДРСР за жовтень 2022 року) / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. – 70 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua